GİZLİLİĞİN ve GİZLİ TOPLUMLARIN SOSYOLOJİSİ

GEORG SIMMEL

Çeviren: İdil Dündar

pinhan

Sosyoloji

♣

Georg Simmel

╬

Gizliliğin ve Gizli Toplumların Sosyolojisi

Georg Simmel (1858-1918): Alman sosyolojisinin kurucularından. Berlin'de doğdu. Çalışmaları toplumsal form kavramının sosyoloji literatürüne kazandırılmasını sağlamıştır. Bu yüzden uluslararası literatürde formların sosyoloğu olarak bilinir. Simmel, Toplumsam Biçimler Okulunun kurucusudur ve bir kapitalist toplum eleştirisi geliştirmiştir. Daha çok toplumsal etkileşimcilik kavramı üzerinde durmuştur. Simmel'in 20. yüzyıl boyunca, kent ve modernite sosyolojisi, kültürel kuram ve eleştirel düşünce üzerindeki etkisi, 21. yüzyılda da özellikle "kültürel çalışmalar" alanında kendini sürdürmektedir. Bununla birlikte mikro sosyoloji kavramını da literatüre kazandıran Simmel, bireyin ve toplumun incelenmesi sırasında daha küçük olguların da araştırılması gerektiğini savunmuştur. 1910 yılında Weber'le birlikte Alman Sosyoloji Derneğini kuran Simmel'in düşünceleri, George Lukács, Talcott Parsons ve Robert Merton gibi sosyologları etkilemiştir.

İdil Dündar: 1978 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Klasik Arkeoloji bölümünden mezun oldu. 10 yıl boyunca çeşitli dergi ve yayınevlerinde çalıştı. 2010 yılından beri İspanya'da yaşıyor, karşılaştırmalı edebiyat alanında yüksek lisans ve İspanyolca ve İngilizceden çeviri yapıyor. Kitaplarını çevirdiği yazarlar arasında Parker Bilal, Roberto Ampuero, Armando Romero ve Robert M. Edsel yer alıyor.

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 20913

Bu çeviri için esas alınan kaynak metin: *The sociology of secrecy and of secret societies*, Georg Simmel, American Journal of Sociology (Cilt. 11, No. 4, Ocak, 1906, ss. 441-498).

© Pinhan Yayıncılık, 2016
Türkçe çeviri © İdil Dündar, 2016

Birinci Basım: Nisan 2016

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever
Çeviri Editörü: Merve Elma
Kapak Görseli: Tereks
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi:
1. Sosyoloji 2. Gizlilik 3. Toplumlar

Pinhan Yayıncılık: 100 Sosyoloji Dizisi: 1

ISBN: 978-605-5302-82-5

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metnin, gerek görsel malzemenin yayınevinden izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturur.

GİZLİLİĞİN
VE
GİZLİ TOPLUMLARIN SOSYOLOJİSİ

Georg Simmel

Çeviri:
İdil Dündar

GİZLİLİĞİN VE GİZLİ TOPLUMLARIN SOSYOLOJİSİ

PROFESÖR DOKTOR GEORG SIMMEL
Berlin

İşin doğası gereği, insanlar arasındaki bütün ilişkiler birbirleri hakkında bir şeyler bildikleri ön koşuluna dayanır. Tüccar, karşısındaki kişinin en düşük fiyata satın almak ve en yüksek fiyata satmak istediğini bilir. Öğretmen, öğrenciye belirli bir kalite ve miktarda bilgi sağlayabileceğini bilir. Her bir sosyal tabaka içinde birey, diğer bireylerin her birinin yaklaşık olarak ne kadar kültüre sahip olduğunu varsayacağını bilir. Kişisel olarak farklılaşmış bütün ilişkilerde, aşikâr çekincelerle doğrulayabileceğimiz gibi, her birimin sözler ve eylemler yoluyla diğer birime kendini açığa vurma derecesinin yoğunluk ve tonu gelişir. Bütün bu bilmede ne kadar hata ve saf önyargının gizlenmiş olabileceği önemsizdir. Harici doğaya dair kavrayışımızın, kaçınmalar ve yanlışlıkların yanı sıra, yaşam ve türümüzün gelişimi için gerekli olan gerçek derecesine erişmesi gibi, herkes ilişki kurmak zorunda olduğu diğerini aşağı yukarı, ihtiyaç duyulan ilişkilerin devam edebilmesi için gereken dereceye kadar tanır. Bir arada olduğumuz kişiyi tanımamız, birlikte bir şeyler yapmanın ilk ön koşuludur. Bir şekilde uzun süren bir sohbet edildiğinde ya da aynı sosyal düzlemde iletişim kurulduğunda gerçekleştirilen alışıldık karşılıklı takdim, ilk bakışta içi boş bir form olsa da, her sosyal ilişkinin varsayımı olan karşılıklı kavrayışın mükemmel bir sembolüdür. Bu durum çoğunlukla bilinçten gizlenir; çünkü çok fazla sayıda ilişkinin var olması durumunda sadece tipik eğilim ve özelliklerin karşılıklı olarak tanınması gerekir. Genellikle,

bunlara sadece yokluklarında ihtiyaç duyulduğu gözlenir. İnsanoğulları arasındaki çeşitli ilişkilerde ihtiyaç duyulan karşılıklı kavrayışın türü ve derecesini araştırmak faydalı bir bilimsel çalışma olurdu. Her birini karşılıklı ilişki kurmak için kullandığımız genel psikolojik varsayımların nasıl olup da karşımızdaki bireye dair özel deneyimle iç içe geçtiğini; çok çeşitli ilişki türlerinde karşılıklı kavrayışın eşit olup olmaması gerektiğini ya da eşit olmalarına izin verilip verilemeyeceğini; alışıldık ilişkilerin, gelişimlerinde sadece bu karşılıklı ya da tek yönlü bilme aracılığıyla tanımlandığını bilmek yararlı olurdu. Araştırmanın sonuçta karşıt yöne doğru ilerlemesi gerekir; yani, başkalarına dair edindiğimiz nesnel psikolojik resmin nasıl olup da uygulamadaki gerçek ilişkilerden ve aramızdaki duygulardan etkilendiği araştırılmalıdır. Bu, hiçbir şekilde uydurmak anlamına gelmez. Tam tersine belirli bir birey hakkındaki teorik düşünce, oldukça meşru bir şekilde tanıyanın tanınanla olan ilişkisi tarafından belirlenen ve bu düşünceyi şekillendiren bakış açısına göre değişir. Kişi hiçbir zaman başka birini tam olarak tanıyamaz; çünkü bu her bir düşünce ve duygunun bilinmesi anlamına gelirdi; bunun yerine, gözlemlediğimiz parçaları kullanarak kişisel bir bütün oluştururuz, bu bütün de özel bakış açımızın görmemize izin verdiği orana bağlı olarak şekillenir. Ancak bu farklar sadece anlayış miktarındaki farklardan kaynaklanmaz. Hiçbir psikolojik bilgi sadece objesinin mekanik bir yankısından ibaret değildir. Bu bilgi daha çok, harici doğa bilgisinde olduğu gibi, tanıyan zihnin ortaya çıkarttığı ve genel bilgiye eklediği formlara bağlıdır. Bireyin birey tarafından kavranması söz konusu olduğunda, bu formlar bireysel seviyede birbirinden çok farklılaşır. Bu formlar harici doğaya dair bilgimizde ve tipik bireysel ruhsal süreçlerde bulunabilecek bilimsel genellik ve aşırı-öznel sonuçlara varmaz. A, M hakkında B'den farklı bir düşünceye sahipse, bu o düşüncenin eksik ya da yanlış olduğu anlamına gelmez. Tam tersine, A'nın kişiliği ve M ile olan ilişkisinin koşulları göz önüne alındığında M hakkında oluşturduğu resim doğrudur, aynı şekilde B'nin içeriği farklı olan şekli de doğrudur. Bu iki resmin ötesinde, M'ye dair

doğru ve objektif bir kavrayış olduğunu, bu iki görüşün onunla uyuşma derecelerine göre geçerli olduğunu söylemek yanlıştır. Daha ziyade ideal doğru, şüphesiz M'nin, A'nın kavrayışındaki gerçek resminin yalnızca, B'ninkinden farklı olarak, kendini ideal yerine koyup, ideal olana teğet geçmesidir. Bu ideal, bütünleyici düzenleyici ön koşul olarak, A'nın fiziksel özgülüğünün yanı sıra A ve M'nin kendi özellikleri ve kısmetleri sayesinde oluşturdukları özel ilişkiyi içerir. Bu durum, kişinin diğerine dair düşüncelerinin şekillenmesi temelinde ve bu düşüncelerin söz konusu örnekte asıl gerçeği içermesi dolayısıyla ön varsayımı oluşturur, ancak diğer yandan, bireylerin mevcut karşılıklılığı birbirleriyle ilgili türettikleri resme dayanır. Burada entelektüel hayatın derindeki devrelerinden biriyle karşı karşıyayız; çünkü bir unsur bir ikincisi için koşul oluşturduğu ölçüde, ikinci unsur da birincinin koşulunu oluşturur. Bu dar bir kapsamda yanıltan bir düşüncedir ve söz konusu entelektüel sürecin tamamını güvenilmez hale getirir, ama daha genel ve temel bir uygulamada bu iki unsur kaçınılmaz birlik ifadesinde kaynaşır ve birinciyi ikincinin ve aynı zamanda ikinciyi de birincinin üzerine inşa etmek dışında bu birlik bizim düşünce formumuzda ifade edilemez. Bu nedenle, ilişkilerimiz birbirimize dair sahip olduğumuz karşılıklı bilgi temelinde ve bu bilgi de gerçek durumlar temelinde gelişir. İkisi de ayrılmaz biçimde iç içe geçmiştir ve karşılıklı sosyolojik süreç içinde birbirlerini izlemeleri bu süreci, gerçeklik ve düşüncenin gizemli bütünlüğünü ampirik olarak algılanabilir hale getiren noktalardan biri yapar.

Tavrımızın temelini oluşturan toplam gerçekliğin ışığında, sahip olduğumuz bilgi özel sınırlamalar ve anormalliklerle şekillenir. İlkesel olarak "hata hayattır ve bilgi ölümdür" diyemeyiz; çünkü sürekli hata yapan bir kişi amaçtan uzaklaşır ve sonuçta kaçınılmaz olarak perişan olur. Aynı zamanda, yaşam koşullarımıza rastlantısal ve eksik uyum sağladığımız göz önüne alındığında, sadece gerçeği değil bilgisizliği de yücelttiğimiz ve pratik amaçlarımız için faydalı olan çok sayıda hata yaptığımız da şüphesizdir. Bu bağlamda, insan hayatını değiştiren büyük miktardaki insan bilgisi-

ni düşünebiliriz, ancak toplam kültürel durum bu değişiklikleri olası ve faydalı hale getirmezse, bunlar görmezden gelinir ya da itibar görmezler. Diğer uçta, sıklıkla kendini kendi varlığı ve olanaklarında sürdürme amacıyla güçlerine ve hatta duygularına dair bir yanılsamaya, Tanrı ve ayrıca insanlarla ilgili olarak batıl inanca ihtiyaç duyan bireyin *Lebenslüge*'sinden bahsedebiliriz. Bu ruhsal-biyolojik hususta hata gerçekle koordinelidir. Dışsal ve aynı zamanda öznel faydası açısından hayat ikisine de sahip olmamızı sağlar, bu da bizim için temel olan tavrın zeminini oluşturur. Tabii ki bu önerme sadece büyük ölçekte geçerlidir ve çok sayıda değişken ve hatalı uyarlamaları içerir.

Ama nesnel bilgi alanında hakikat ve yanılsama için bir yer, hem hakikat hem de yanılsamanın başka hiçbir yerde görülmeyen bir özellik edindiği farklı bir bölme vardır. Bu bilgi alanında iletişim halinde olduğumuz kişiye dair öznel, içsel olgular vardır. Bu kişi kendisi hakkındaki hakikati bize gönüllü olarak açıklamış ya da hakikati gizleme yoluyla bizi kandırmış olabilir. İnsan dışında, kendini gösterme ya da gizleme becerisine sahip başka bir özne daha yoktur; başka hiçbir özne anlaşılmayı ya da yanlış anlaşılmayı göz önünde bulundurarak tutumunu değiştirmez. Bu değişiklik tabii ki insan ilişkilerinin her aşamasında gerçekleşmez. Karşımızdaki kişi çoğu açıdan prensipte doğanın bir parçası gibidir ve bizim kavrayışımız onu hareketsiz görür. Ancak çoğu açıdan durum farklıdır ve karşımızdaki kişi hakikati ya da hatayı kendi bakış açısına göre bildirir. İçeriği ne olursa olsun her yalan temel doğasında uydurma bir konuyla ilişkili olarak hatanın teşvik edilmesidir; çünkü yalan, kişinin sahip olduğu gerçek düşünceyi karşısındaki insandan saklaması durumundan ibarettir. Yalanın özel doğası, yalan söylenen kişinin gerçeğe dair yanlış bir düşünceye sahip olması noktasında sona ermez. Bu, yaygın olarak basit bir hata içeren bir ayrıntıdır. İlave olarak, kandırılan kişi yalanı söyleyen kişinin gerçek niyeti hakkında da hatalı bir düşünceye sahip olur. Dürüstlük ve yalancılık böylece, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde en geniş kapsamlı anlama sahiptir. Sosyolojik yapılar en belirgin olarak, içlerinde kul-

lanılan yalan ölçüsüne göre farklılaşır. Öncelikle, çok basit ilişkilerde bir yalan grubun varlığı için, karmaşık ilişkilerde olduğundan çok daha zararsızdır. Kısıtlı bir kapsama sahip toplumlarda yaşayan, ihtiyaçlarını kendi üretimi ya da doğrudan işbirliği yoluyla karşılayan, ruhsal konulara ilgisini kişisel deneyim ya da basit geleneklerle sınırlayan ilkel insan varlığının maddesini, daha yüksek bir kültüre mensup bir insana kıyasla daha kolayca ve eksiksiz biçimde inceler ve kontrol eder. Yüksek kültüre mensup insan için hayat, insanın asla kökenine inip doğrulayamayacağı binlerce varsayıma dayanır; bunları inanca dayanarak kabul etmek zorundadır. İnsanların fark etmeye alışkın olduğundan çok daha geniş bir derecede modern uygar hayat – gittikçe daha fazla kredi-ekonomiye dönüşen ekonomik sistemden, araştırmaların büyük çoğunluğunun başkaları tarafından elde edilen ve doğrulamaya tabi tutulamayacak sayısız sonuç kullanılmasını gerektiren bilimsel çalışmalara kadar – başkalarının onur sahibi olduğuna inanmaya dayanır . En ciddi kararlarımızı karmaşık bir düşünceler sistemine dayandırırız, bu düşüncelerin büyük çoğunluğu da kandırılmadığımızı varsayar. Dolayısıyla modern koşullarda yalan ifade çok daha yıkıcı bir şey, hayatın temeline ilk başlarda söz konusu olduğundan çok daha fazla risk yerleştiren bir şey haline gelir. Yalan günümüzde, Yunan tanrıları, Yahudi ileri gelenleri ya da Güney Denizi Adalarında yaşayanlar arasında olduğu kadar mazur görülen bir günah olarak ortaya çıksaydı; ahlak yasasının katılığı onu reddetmeseydi, modern hayatın aşamalı inşası imkânsız hale gelirdi; çünkü modern hayat ekonomik anlamın çok daha ötesinde, bir "kredi-ekonomi"dir. Zamanların bu ilişkisi diğer boyutların farkları konusunda yinelenir. Üçüncü kişiler kişiliğimizin merkezinden ne kadar uzakta konumlanırsa, onların dürüstlük eksikliğine kendimizi pratik ve aynı zamanda öznel açıdan o kadar iyi alıştırabiliriz. Diğer yandan, yakın çevremizdeki birkaç kişi bize yalan söylerse hayat dayanılmaz hale gelir. Ancak bu banalliğin vurgulanması gerekir; çünkü ilişkilerin devam etmesine engel oluşturmayan doğruculuk ve yalancılık oranları, bu ilişkilerin yakınlık oranını belirleyen bir terazi

oluşturur. İlkel ilişkilerde yalan söylemenin sosyolojik açıdan kısmen mazur görülüşüne ilave olarak, yalanın pozitif bir işlevini de gözlemlememiz gerek. Grubun ilk organizasyonu, katmanlaşması ve merkezileşmesinin söz konusu olduğu durumlarda, süreç zayıf olanın zihinsel ve fiziksel olarak üstün olana itaat etmesi yoluyla gerçekleştirilir. Başarılı olan yalan – yani fark edilmeyen – hiç şüphesiz bir zihinsel üstünlüğü ve daha az kurnaz zihinlere rehberlik yapma ve egemen olma becerisini ifade eder. Bu, eşit ölçüde acımasız, ama bazen fiziksel yasa kadar uygun ruhsal bir zorbalıktır; örneğin, zekânın terbiyesi için bir seçme aracı olarak; çoğunluğun azınlık için çalışmasını sağlama, üstün kültürel ürünlerin üretimi için boş zamanı güvenceye alma yöntemi olarak; grubun liderliğini kimin yapacağını belirlemek için. Amaçlar ne kadar tartışmasız sonuçlar doğuran yöntemlerle gerçekleştirilirse yalan söylemeye o kadar az gerek duyulur ve etik değersizlik bilinci için o kadar fazla yer açılır. Bu süreç kesinlikle tamamlanmamıştır. Küçük tüccar mallarına dair bir miktar sahte tavsiye olmadan satış yapamayacağını düşünür ve vicdan azabı duymadan uygun şekilde davranır. Toptan satış ve büyük ölçekli perakende satış bu aşamayı geçmiştir ve ürünlerini pazarlama konusunda eksiksiz bir dürüstlükle hareket eder. Küçük tüccarlar ve orta sınıf tüccarlar arasındaki iş yapma yöntemleri benzer bir kusursuzluk seviyesine ulaştığında, günümüzde genel olarak bu işlerde sık rastlanan tanıtma ve ürün tavsiyesinde abartma ve yanıltmalar, iş çevrelerinin bahsettiği aynı etik ayıplamalara maruz kalacaktır. Dürüstlük üzerine inşa edilen alışveriş, azınlık yerine çoğunluğun refahı grup standardını belirlediği ölçüde, bir grup içinde genel olarak daha avantajlı olacaktır. Kandırılan kişiler – yalanın sonucunda zarar görenler – yalandan avantaj kazanan yalancıya kıyasla her zaman çoğunlukta olacaktır. Sonuç olarak kandırma unsurunu sosyal hayattan silmeyi hedefleyen bu aydınlanma her zaman demokratik bir karaktere sahip olacaktır.

İnsan ilişkisi normalde ilişkili kişiler arasındaki düşünce şeklinin belirli ortak özelliklere sahip olduğu koşuluna da-

yanır; başka deyişle, nesnel ruhsal içerik ortak materyali oluşturur ve bu ortak materyal sosyal ilişkilerin akışındaki bireysel aşamalarda gelişir. Bu ruhsal içerik toplamının türü ve en temel aracı ortak dildir. Ancak biraz daha yakından bakarsak burada bahsedilen ortak temel sadece hepimizin eşit ölçüde bildiği ya da özel bir örnekte, kişinin diğerinin ruhsal içeriği olarak kabul ettiği şeyden oluşmaz; birinin sahip olduğu ama diğerinin bilmediği bilgi de önemli bir yer tutar. Eksiksiz karşılıklı şeffaflık diye bir şey olsaydı, insanların birbirleriyle kurdukları ilişkiler hayal edilemeyecek bir şekilde değişirdi. Farklı ortaya koyuşların birbirinden çok uzak olabilecek sayısız kökenden kaynaklanması ve her miktarın aynı anda diğer küçük ya da büyük ölçülere kıyaslanmasına bağlı olarak hem küçük hem de büyük olarak hesaplanan insan doğasının ikiliği, sosyolojik ilişkileri genel bir ikilik içinde düşünmeyi gerekli kılar; yani sosyalleşme güçlerini oluşturan birlik, uyum, ortaklığın, toplumun gerçek yapısını oluşturmak için mesafe, rekabet, uzaklaştırma ile kesintiye uğraması gerekir. Toplumun gerçek inşacısı olarak ya da ortaya çıkan ya da toplumu haliyle inşa eden etkili örgütlenme formlarının, tepki ve gelişimlerinin birbirini izleyen taviz ve dirençle canlılık kazanması için, bireyci ve düzensiz güçler tarafından sürekli olarak rahatsız edilmesi, dengesinin bozulması ve kenara itilmesi gerekir. Ruhsal-fiziksel yakınlığın şekilsel aracı olan mahrem özelliğe sahip ilişkiler, yakınlık aynı anda ve dönüşümlü olarak mesafe ve kesintiyi de içermiyorsa, çekiciliğini, hatta mahremiyet içeriğini yitirir. Son olarak – şimdi ilgilendiğimiz konu da budur – sosyal ilişkilerin pozitif içeriği olan karşılıklı bilgi yegane koşul değildir. Tam tersine, tıpkı bu ilişkilerin olduğu gibi, karşılıklı sır saklamadan ölçülemez biçimde farklı olan bir tanımama oranını da ön koşul kabul ederler. Yalan, bu ihtiyacın kendini gösterdiği, son tahlilde sıklıkla kendisiyle çelişen, çok kaba bir formdur. Yalan söylemek, var olduğundan beri, çoğunlukla bir sosyal ilişkiyi sona erdirse bile, bir yalan ilişkinin kuruluşunda temel bir unsur olabilir. Yalan söylemenin etik anlamda negatif değeri tarafından yanlış yönlendirilerek, belirli durumların şekil-

lenmesinde ortaya çıkan dürüst davranmamanın pozitif sosyal önemini göz ardı etmememiz gerekir. Dahası, burada söz konusu olan temel sosyolojik etkenle bağlantılı olarak yalan söylemek – yani kişinin başkası hakkında sahip olduğu bilginin sınırlanması – genel olarak amacın şeffaf gizlilik ve sır saklama yoluyla elde edilmesinde kullanılan olası yöntemlerden sadece birisi, pozitif ve agresif olarak tanımlanabilecek tekniktir. İzleyen tartışma bu daha genel ve negatif formlarla ilgilidir. Bilinçli olarak istenen sır tutma olarak gizlilik konusuna gelmeden önce farklı koşulların, toplumların üyeleri tarafından karşılıklı bilginin çeşitli derecelerde göz ardı edilmesini gerektirdiğini görmemiz gerek. Üyeleri tarafından belli derecede doğrudan karşılıklılık gerektiren kombinasyonlar arasında özel bir amaç için bir araya toplananlar, bu karşılıklı bilgi unsurunu ilk ortadan kaldıranlardır. Bu amaçlı örgütler arasında, prensipte hâlâ doğrudan karşılıklılık söz konusudur, en uç örnek, üyelerinin tamamıyla nesnel performanslarının göz önünde olduğu örneklerdir. Bu örnek en tipik olarak, bireylerin gruptaki etkinliklere katılımı için büyük miktarda nakit para bağışlanması gereken durumlarda görülür. Bu örneklerde karşılıklılık, tutarlılık ve ortak amaç peşinde olmak hiçbir şekilde bir üyenin diğerleri hakkında sahip olduğu psikolojik bilgiye dayanmaz. Grubun bir üyesi olarak birey sadece belirli bir eylemden sorumludur; ve onu bu etkinliğe yönelten bireysel neden ne olursa olsun ya da bir bütün olarak davranışının özellikleri ne olursa olsun, bu bağlamda hiçbir önemi yoktur. Özel bir amaca sahip örgüt (*Zweckverband*) alışılmışın dışında gizli bir sosyolojik oluşumdur; üyeleri psikolojik açıdan anonimdir; ve birliği oluşturmak için birbirleri hakkında bilmeleri gereken tek şey birliği oluşturduklarıdır. Modern kültür sürekli olarak daha nesnel bir hal alır. Dokuları gittikçe daha çok, kişisel olmayan enerjilerden oluşur ve bireyin öznel bütünlüğünü gittikçe daha az içine çeker. Bu anlamda el işinde çalışan kişi ve fabrikada çalışan kişi geçmiş ve güncel sosyal yapı arasındaki farkı açıklayan antitezi oluşturur. Bu nesnel karakter sosyolojik yapıya da etki eder, böylece önceden bireysel kişinin bütün

olarak katıldığı ve bunun sonucunda ilişkinin anlık içeriğinin ötesinde karşılıklı bilgi sahibi olunmasını gerektiren organizasyonlar artık bu anlamda sadece saf nesnellik üzerine kurulur.

Bu durumun sonucunda, bir bireye dair önceden ya da sonradan sahip olunan bilgi formu – yani toplumdaki en önemli sentetik güçlerden biri olan güven duygusuyla elde edilen – özel bir evrim geçirir. Güven, gelecekteki davranışa dair bir hipotezdir, bu da pratik eylemin temeli haline gelmesi için yeterince kesindir. Bu hipotez, başka biri hakkında bilgi sahibi olmak ve olmamak arasında bir orta seviyedir. Eksiksiz bilgiye sahip olmak güven ihtiyacını ortadan kaldırır, bilgiden tamamen yoksun olmaksa güveni imkânsız hale getirir.[1] Ayrıntılı pratik kararın güvene dayanmasını sağlamak için ne kadar bilme ve bilmeme miktarının kaynaşması gerektiği, tarihsel dönem, ilgi alanları ve bireyler tarafından belirlenir. Yukarıda bahsedilen kültürün nesnelliği, temel güven koşulu olarak bilme ve bilmeme miktarından kesin bir şekilde ayrılır. Başka biriyle iş yapan modern tüccar, başka biriyle ortak araştırmaya başlayan

[1] Bilgi sahibi olmak ya da olmamak bağının dışında kaldığından, mevcut tartışmamızla hiçbir ilgisi olmayan başka bir tür güven daha vardır. Bu türe bir insanın diğerine inanması adını veririz. Dini inanç kategorisine aittir. Tanrının varlığına kanıtlara dayanarak inanan hiç kimse yoktur, kanıtlar daha çok sonradan edinilen açıklamalar ya da duyguların anlık tutumuna dair entelektüel düşüncelerdir; aynı şekilde biz de, kişinin buna değdiği kanıtlarla açıklanamayacak olsa ve hatta buna değmediğine dair kanıtlar mevcut olsa bile, başka birine inanırız. Bu güven, bir kişiye karşı bu öznel koşulsuzluk tutumu deneyimler ya da hipotezlerle ortaya çıkmaz, başka birine yönelik olarak ruhun birincil tutumudur. Tamamen saf bir formda olan, her tür ampirik düşünceden bağımsız olan bu inanç durumu büyük ihtimalle sadece din alanında gerçekleşir. İnsanlara uygulanması için muhtemelen yukarıda bahsedilen bilgi ya da müdahaleden elde edilen bir uyarana ya da onaya ihtiyaç duyulur. Diğer yandan, ne kadar kesin ya da entelektüel açıdan onaylanmış görünürse görünsün, güvenin bu sosyal formlarında muhtemelen insanın insana karşı duygusal ve hatta mistik bir "inancı" gizlidir. Belki de burada belirtilen tutum türü insan davranışının temel bir kategorisidir, ilişkimizin metafizik anlamına dayanır ve sadece güvenin özel bilinç temeli yoluyla ampirik, rastlantısal ve kısmi olarak gerçekleşir.

bilim adamı, bir seçim ya da bir yasa teklifi konusunda başka bir partinin lideriyle bir anlaşma yapan bir siyasi parti lideri – bütün bu kişiler, daha ileride belirtilmesi gereken istisnalar ve değişikliklerle, ilişkileriyle ilgili olarak, söz konusu ilişkinin amaçları için neyi bilmenin gerekli olduğunu kesin olarak bilir. Gelenekler ve kurumlar, kamu görüşünün gücü, durumun sınırları, ki bireyi kaçınılmaz biçimde etkiler, o kadar sabit ve güvenilirdir ki, kişinin ilişkili eylem için gerekli güveni duymak üzere diğerleriyle ilgili olarak sadece belirli harici bilgilere sahip olması yeterlidir. Prensipte ilişki içinde bir tutum değişikliğinin ortaya çıkmasına neden olabilecek kişisel özellikler temeli, artık önemini yitirir. Bu tavrın nedeni ve düzeni o kadar kişisel olmayan bir programın konusu haline gelmiştir ki, artık o temelden etkilenmez ve güven artık o bireysel unsura dair sahip olunan bilgiye bağlı değildir. Daha ilkel, daha az farklılaşmış ilişkilerde kişinin ilişki kurduğu kişiye dair bilgisi kişisel anlamda çok daha fazla ve tamamen nesnel güvenilirlik anlamında çok daha az gereklidir. İki faktör birbiriyle bağlantılıdır. İkinci konunun eksik olması durumunda, gerekli güvenin oluşturulması için ilk türde çok daha yüksek bir bilgi seviyesine ihtiyaç duyulur.

Bir kişinin tamamen genel nesnel bilgisi, kişiliğinde tamamen bireysel olan her şeyin ilişki kurduğu kişiler için bir sır olarak kalmasının ötesinde, ait olunan özel amaçlı organizasyon üyelerinin toplam varlığı için temel bir anlam taşıdığında ikinci türde bilgiyle güçlendirilmelidir. Başka birine tahıl ya da yağ satan bir tüccar sadece karşısındaki kişinin fiyatı kabul edip etmediğini bilmeye ihtiyaç duyar. Ancak bir ortak olarak başka biriyle ilişkiye geçtiği anda, sadece mali konudaki bakış açısını ve kişiliğinin belirli genel özelliklerini bilmesi yeterli değildir, kişiliğini derinlemesine tanıması gerekir; ahlak standartlarını, girişkenlik seviyesini, cesur ya da tedbirli kişiliğini tanımak zorundadır; ve bu türde bir karşılıklı tanıma sadece ilişkilerin kurulmasıyla elde edilmez, bu ilişkinin devamına, günlük ortak eylemlere, ortaklar arasındaki işbirliğine vs. bağlıdır. Kişiliğin gizemi böyle bir örnekte sosyolojik açıdan daha kısıtlıdır.

Ortak çıkarın ortakların kişisel özelliklerine bağlı olması ölçüsü göz önüne alındığında, kişinin sahip olmasına izin verilecek özdenliğin kapsamı çok sınırlıdır.

Farklı amaçlara ait organizasyonların ötesinde, ama toplam kişilikten doğan ilişkilerin de ötesinde, sosyolojik açıdan oldukça anlamlı olan ve yüksek kültür katmanında "tanıdık" olarak adlandırılan ilişki yer alır. Birbirine "tanıdık" olan kişiler bu anlamda karşılıklı olarak birbirlerini tanımazlar; bireysel anlamda kişinin kendine özgü kişiliğini derinlemesine bilmezler. Sadece birbirlerinin varlığından haberdar oldukları anlamına gelir. Bir kural olarak, bu anlamda tanıdık olma kavramı, isim söylenmesinden, "takdim"den ibarettir. Kişiliğin tanınması, "tanıdık" olmaktan farklıdır. Kişi belirli biriyle tanıdık olduğu hatta yakından tanıdık olduğunu söylerken, gerçek bir yakın ilişkinin eksikliğini belirgin bir biçimde vurgulamaktadır. Bu durumda o kişinin sadece harici özelliklerini biliyor demektir. Bu özellikler sosyal işlevlerde sergilenenler, ya da sadece o kişinin bize göstermeyi seçtiği özellikler olabilir. "Birbiriyle yakından tanıdık olmak" cümlesinde ifade edilen tanıdıklık seviyesi aynı zamanda diğer kişinin temel karakter özelliklerini, içsel doğasında en önemli olan özellikleri kastetmez, sadece dışarıya sunulan özelliklerini anlatır. Bu nedenle, kibar anlamda tanıdıklık, "dikkatli" olunması gerektiğini gösterir. Bu tutum sadece başkalarının sırrına saygı duymaktan, bizden şunu ya da bunu saklama isteminden ibaret değildir. Daha çok, kişinin ortaya sermediği bütün bilgileri öğrenmekten kendimizi alıkoymamızdan oluşur. Bu anlamda söz konusu özellikler prensipte yasak bölge olarak tanımlanmamıştır. Daha çok, diğer insanın toplam kişiliğine dair genel bir ihtiyattan ve zorunlulukların tipik zıtlığının özel bir formundan bahsediyoruz; yani yasak olmayan şeye izin verilir ve izin verilmeyen şey yasaktır. Aynı şekilde, insanların ilişkileri birbirlerine dair sahip oldukları bilgi temelinde farklılaşır: gizlenmeyen şey bilinebilir ve açıklanmayan şey bilinemez. Son karar, her insanı, çeşitli yönlere ve kişilere doğru farklılaşan; kapsamda farklılaşan, kişinin bireyin kişisel değerini rahatsız etmeden nüfuz edemeyeceği, ideal bir

kürenin çevrelediği bilincine karşılık gelir. Onur bu alanda yer alır. Dil, "fazla yaklaşmak" (*zu nahe treten*) gibi cümlelerle bu türde bir işgali kibar bir şekilde ifade eder. Bu kürenin yarıçapı, başka birinin onurunu ihlal etmeden ötesine geçemeyeceği mesafeyi belirler. Benzer türdeki bir diğer küre başka bir kişiliğin "önemi" (*Bedeutung*) olarak belirlediğimiz şeye karşılık gelir. "Önemli" insanın karşısında kişinin mesafesini koruyacak içsel bir dürtü mevcuttur. Onunla kurulan bir nevi mahrem ilişkide bile bu kısıtlama özel bir durum olmadıkça ortadan yok olmaz; ve sadece "önemi" takdir edemeyen kişilerde bu kısıtlama mevcut değildir. Bu yüzden, bu ayrılma alanı uşak için mevcut değildir; çünkü ona göre bir "kahraman" yoktur. Ancak bu, kahramanın değil, uşağın hatasıdır. Dahası, bütün müdahalecilik insanlar arasındaki önem ölçeğinde hassaslığın eksik olmasıyla ilişkilidir. Belirli bir kişiliğe karşı müdahaleci olanlar o kişiyi yüksek ya da çok yüksek seviyede değerlendirmez; tam tersine, uygun saygı kapasitesinden yoksun olduğuna dair kanıtlar sergiler. Bir ressamın, çok sayıda figürü içeren bir resimde diğerlerinden belirgin bir mesafede konumlandırarak tek bir figürün önemi vurgulaması gibi diğer kişiyi, kişiliğin gücü, iradesi ve büyüklüğüyle dolu belirli bir kürenin dışında tutan mesafe anlamında sosyolojik bir benzerlik vardır. Değeri oldukça farklı olsa da, benzer bir küre insanı ilişkileri ve özellikleri temelinde çevreler. Bu küreye merak yüzünden nüfuz etmek o insanın kişiliğinin ihlalidir. Maddi mülk aynı zamanda ego'nun bir uzantısıdır – mülkiyet sahibine itaat eden şeydir, tıpkı, farklı bir derecede olsa da, bedenin ilk "mülkümüz" (*Besitz*) olması gibi – ve bu mülkiyete yapılan her türlü ihlal kişiliğe karşı bir tecavüz olarak görülür; yani ihlalin merkezinde egonun ihlali anlamına gelen bir ruhsal özel mülkiyet vardır. Gizlilik, hayatın mahrem içerikleri alanına saygı duyan bir adalet hissinden başka bir şey değildir. Tabii ki bu his farklı kişiliklerle ilgili olarak kapsamda çeşitlilik gösterir, tıpkı onur ve kişisel mülkiyet hislerinin kişinin yakın çevresi ve yabancı olduğu ya da ilgilenmediği insanlardan oluşan çevre arasında oldukça farklı bir çap uzunluğuna sahip olması gibi. Yukarıda bah-

sedilen, daha dar bir anlamda sosyal çevreler örneğinde, "tanıdık" kelimesiyle ifade edilenler gibi, vakit kaybetmeden oldukça tipik, belki de ötesinde hiçbir sırra yer olmayan bir sınır çizmek zorundayızdır; ancak dışarıda kalan taraf, alışıldık gizlilik kuralları uyarınca, soru sorarak ya da başka bir şekilde bu sınırı aşamaz.

Bu sınırın, prensipte bile olsa nerede yer aldığı sorusuna cevap vermek kesinlikle kolay değildir. Daha ziyade sosyal formların en ince ağlarına yönlendirir. Biraz önce bahsedilen ruhsal özel mülkiyet hakkı, maddi mülkiyet hakkınınki kadar kesin bir anlamda doğrulanamaz. Gelişmiş toplumlarda bu ikinci, üç temel yan olan yaratma, güvenlik ve üretkenlikle ilgili olarak, sadece bireyin kişisel aracılığına dayanmaz. Aynı zamanda sosyal çevrenin koşullarına ve güçlerine de bağlıdır; ve sonuç olarak sınırlanması, mülkiyet edinme şeklini etkileyen yasaklamalar ya da vergilendirme yoluyla, baştan itibaren herkesin hakkıdır. Ancak bu hak, toplum ve birey arasında hizmet ve karşı-hizmet ilkesinden daha derin bir temele sahiptir. Bu temel çok daha ilkeseldir; taraf, bütünün varlığı ve amaçları uğruna, kendini kendine yeterlilik sınırlamasına tabi tutmak zorundadır. Aynı ilke öznel kişilik küresine de uygulanır. İlişki ve sosyal tutarlılık söz konusu olduğunda, herkes diğerleri hakkında belirli şeyleri bilmek zorundadır; ve diğer kişinin ahlaki bakış açısından bu bilginin edinilmesine karşı çıkma ya da diğerinden ağzı sıkı olmasını isteme hakkı yoktur; yani gizliliğin sosyal çıkarlara zarar vereceği durumlarda kendi varlık ve bilinç mülkiyetinin rahatsız edilmemesini isteyemez. Başkalarıyla uzun vadeli bir sözleşme yükümlülüğü altına giren iş adamı; bir hizmetçiyi işe alan efendi ve bu işi kabul eden hizmetçi; bir astının terfisinden sorumlu olan bir yönetici; sosyal çevresine yeni birini katmayı kabul eden ev halkının başı – bütün bunlar, iletişime girdikleri kişinin geçmişi ve bugünü, söz konusu ilişkinin kabul ya da reddini etkileyebilecek olan karakteri ve ahlaki koşullarını öğrenme hakkına sahip olmalıdır. Bu örnekler, gizliliğin güzelliğinin – yani karşı tarafın gönüllü olarak bize açıklamadığı bilgileri öğrenmekten kaçınmanın – pratik ihtiyacın gerekliliklerine

boyun eğmek zorunda kaldığı temel örneklerdir. Ama daha hassas ve o kadar basit olmayan bir formda, bağlantıların bölük pörçük pasajlarında ve konuşulmayan detaylarda, insanlar arasındaki tüm alışverişilişkileri, her birinin birbirleri hakkında diğerinin gönüllü olarak açıkladığından daha fazlasını bildiği koşuluna dayanır; ve çoğu açıdan bu, bilgiye konu olan kişinin, eğer mümkünse, açıklanmasını engellemek isteyeceği türde bir bilgidir. Bu durum bireysel ilişki söz konusu olduğunda boşboğazlık olarak kabul edilebilir, ama sosyal anlamda yakın ve canlı bir ilişki için ana koşul olarak sunmak gerekir. Ama ruhsal özel mülkiyete yapılan bu işgalin yasal sınırını çizmek çok zordur. Genel anlamda insanlar, dahili yasadışı yöntemleri uygulamadan, saf psikolojik gözlem ve tefekkür yoluyla, mümkün olduğu sürece her şeyi bilme haklarının olduğunu düşünürler. Ancak, bu şekilde uygulanan gizliliği çiğneme eylemi de, anahtar deliklerinden gözetlemek ve başkalarının mektuplarını gizlice okumak kadar kabul edilemez bir ihlal olabilir. İnce bir psikolojik algısı olan herkes için, insanlar kendilerine ve en içsel düşünce ve özelliklerine sayısız kez ihanet eder, bu sadece bunu yapmama çabalarına rağmen değil, çoğunlukla kendilerini koruma çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Düşünmeden edilmiş bütün sözleri açgözlülükle gözetlemek; en küçük bir eylem ya da ses tonunun anlamı gibi, sıkıcı soruşturma ısrarı; şu ya da bu ifadelerden ne anlam çıkarılabileceği; belirli bir isimden bahsedildiğinde yüz kızarmasının anlamı – bütün bunlar harici sır tutma sınırını aşmaz; tamamen kişinin kendi zihninin işidir ve dolayısıyla öznenin sorgulanamaz haklarına dahildir. Psikolojik üstünlüğün kötüye kullanılması sıklıkla tamamen istem dışı bir süreç olarak gerçekleştiğinden, çoğunlukla bu geçerlidir. Çok sıklıkla, kendimizi başkaları hakkında yorumlama yapmaktan, onların öznel karakterleri ve niyetlerine dair kendi teorimizi geliştirmekten alıkoyamayız. Onurlu bir insan başkalarının açıklamadığı özelliklerine dair bu tür düşünceler üretmekten ne kadar kaçınmaya ve o kişinin savumasızlığından yararlanmamaya çalışırsa çalışsın, başkaları hakkında bilme süreci çoğunlukla otomatik olarak işler,

çoğunlukla aniden ve kaçınılmaz olarak kendini gösterir; en iyi niyetli çabalar bile onu engelleyemez. Sorgulanmadan yasaklanan şey çoğunlukla kaçınılmaz hale geldiğinden, izin verilen ve verilmeyen arasındaki ayırıcı çizgi daha da belirsizdir. Gizlilik nereye kadar "kendisine ait olan her şeyi" idare etmekle, nereye kadar ilişkilerin çıkarıyla sınırlanır, aynı grup üyelerinin karşılıklı birbirine bağlılığı nereye kadar bu gizlilik görevini sınırlar – bu, ahlaki incelik, nesnel ilişki arayışı ve taleplerinin tek başına yanıtlayamayacağı bir sorudur; çünkü iki faktörün de birlikte işlemesi gerekir. Bu sorunun hassaslığı bireyin karar alma sorumluluğuna üstün gelir, maddi anlamda özel mülkiyetin söz konusu olduğu bir örnekle kıyaslandığında genel bir kuralın uygulanması söz konusu olmaz.

Karşılıklı bilgi karışımı ya da bilginin eksikliği açısından bakıldığında sırra sahip kişinin değil üçüncü tarafın tutumunun söz konusu olduğu bu öncül yöntem ya da gizliliğe karşıt bir şekilde, vurgu ikinciden çok birincinin miktarındadır – buna zıt olarak, yepyeni bir durumla karşı karşıyayız; bu ilişkiler, tıpkı daha önce bahsedilenlerde olduğu gibi, çerçevesi kesin olarak çizilmiş ilişkileri değil; en azından temel olarak kişileri bütünüyle kapsayan ilişkileri içerir. Bu kategorideki ana örnekler arkadaşlık ve evliliktir. Eski geleneklerden gelen ve gelişimini doğrudan romantik anlamda gösteren arkadaşlık fikri mutlak ruhsal güven gerektirir, ayrıca maddi mülkiyete bağlılık da arkadaşlar arasında yaygın bir kaynaktır. Bölünmemiş egonun ilişkiye bu dahil oluşu arkadaşlıkta aşk ilişkisinde olduğundan daha makul olabilir; çünkü arkadaşlık örneğinde tek bir unsura yönelik tek taraflı yoğunlaşma söz konusu değildir, aşkın duyusal faktöründe ise tam tersi geçerlidir. Kesin olmak için, olası bağlanma nedenleri toplamında kişi birinciliği ilişkinin gerçekleştiği belirli düzene verir, tıpkı kararlaştırılmış liderliğe sahip grup örneğinde olduğu gibi. Tek bir güçlü tutarlılık faktörü çoğunlukla, aksi takdirde gizli kalacak olan, diğerlerinin izleyeceği yolu ortaya çıkarır; ve hiç şüphesiz çoğu erkeğin örneğinde cinsel aşk bütün kişiliğin kapılarını ardına kadar açar; gerçekten de, azınlıkta olmayan bir şekilde,

cinsellik bütün egolarından vazgeçebilecekleri tek formdur; tıpkı, sanatçı örneğinde, sanatının, ne türde olursa olsun, bütün varlığını sunmasının tek yolunu oluşturması gibi. Bu kadınlar arasında özellikle sıklıkla gözlenmiştir – kesin konuşmak için, aynı durum oldukça farklı olan "Hıristiyan aşk" örneğinde de söylenebilir – yani sevdikleri için hayatlarını ve geleceklerini hiç sakınmadan adamakla kalmazlar; aynı zamanda bu, kimyasal olarak aşkın içinde çözünür ve renk, form ve sıcaklığı bütünüyle karşı tarafa aktarılır. Diğer yandan, aşk duygusunun yeterince geniş olmadığı, ruhun diğer içeriklerinin yeterince esnek olmadığı durumda, belirttiğim gibi, erotik bağın egemenliği, erotik grubun dışındaki, sadece ahlaki bağlantıları değil, ayrıca ruhsal olanları da bastırabilir. Sonuçta, bu yoğunluğun ve adanma eşitsizliğinin eksik olduğu arkadaşlık kişinin bütününün başka bir kişinin bütününe daha kolay bağlanmasını, ruhun koyduğu kuralların, itkisel bir süreçle değil, daha geniş bir alan ve daha uzun ardışıklık yoluyla, daha kolay yıkılmasını sağlayabilir. Bu eksiksiz güven mahremiyeti muhtemelen, insanların sürekli farklılaşması sonucunda, gittikçe daha zorlaşır. Belki de modern insan eski anlamdaki arkadaşlığı mümkün kılmak için çok fazla şey gizlemek zorundadır; belki kişilikler de, ilk yıllar dışında, tahmin ve üretici hayalin temel önemde olduğu karşılıklı eksiksiz anlayış için fazla bireyci hale gelmiştir. Bu nedenle, modern duygu türü çok farklı arkadaşlıklara; yani tek seferde kişiliğin sadece bir yönüne dayanan ve kişiliğin geri kalanının rol almadığı ilişkilere yönelir. Böylece oldukça özel bir arkadaşlık türü ortaya çıkar. Bizim sorunumuz, yani arkadaşlık ilişkisi içindeki ihlal ya da sınır koyma derecesi için bu türün önemi büyüktür. Bizi bir kişiye sempati açısından, diğerine entelektüel benzerlik açısından, bir üçüncüye dinsel itkiler açısından, dördüncüye ortak deneyimler nedeniyle bağlayan bu farklılaşmış arkadaşlıklar, sakınma, kendini açığa vurma ya da gizleme konusu ile bağlantılı olarak, oldukça ilginç bir sentez oluşturur. Arkadaşların, her örnekteki özel ilişkiye dahil olmayan ilgi alanı ve duyguları zorlamaktan karşılıklı olarak kaçınmasını talep eder. Bu koşulun yerine getiril-

memesi durumunda karşılıklı anlayış ciddi bir şekilde zarar görür. Ama gizlilik tarafından sınırlanan ve şekillenen ilişki, kendisini dış sınırının sadece bir bölümünde ifade ettiği gerçeğine rağmen, kaynağını kişiliğin bütününün merkezinde bulur. İdeal olarak aynı duygu derinliğine ve aynı fedakârlık kapasitesine yönlendirir; farklılaşmamış dönemler ve kişiler bunu sınır ve gizlilik konularını hiç sorgulamadan, toplam hayat çevresiyle ilişkilendirir.

Evlilik örneğinde, kendini açığa vurma ve ihtiyatın, bağlantılı zorla müdahale ve gizlilikle birlikte, ölçümü çok daha zordur. Bu ilişkide bu formlar mahrem ilişkiler sosyolojisi için en yüksek öneme sahip evrensel konular arasında yer alır. Bazı sorularla karşı karşıyayız. Maksimum karşılıklılık bireylerin ayrı varlıklarını tamamen birbirine teslim ettiği bir ilişkide mi elde edilir, yoksa tam tersine, belirli bir miktar ihtiyat yoluyla mı – niceliksel açıdan birbirlerine daha az ait olduklarında bu aidiyetin nitelikselliği artar mı? Bu oran soruları tabii ki, başlangıçta, sadece başka bir soruyla yanıtlanabilir: İnsanlar arasındaki iletişimde, başka birine karşı ihtiyat ve saygının başladığı sınır nasıl çizilmeli? Modern evliliğin avantajı – iki sorunun da teker teker çözülmesine imkân sağlar – sınırın daha önceki uygarlıklarda olduğu gibi başından itibaren belirlenmemiş olmasıdır. Bu diğer uygarlıklarda evlilik, prensipte, bir ilke olarak, erotik bir fenomen değil sadece sosyal-ekonomik bir kurumdur. Aşk içgüdülerinin tatmini bununla sadece rastlantısal olarak bağlantılıdır. Belirli istisnalar dışında, evlilik bireysel çekime değil aile siyasetine, işgücü ilişkilerine ya da nesli devam ettirme arzusuna dayanır. Örneğin Yunanlılar, bu kurumu en uç ölçüde farklılaştırmıştı. Demosthenes şöyle demiştir: "Zevkimiz için *hetaerae*'ye[1], günlük ihtiyaçlarımız için odalıklara sahibiz, ama bize yasal çocuklar vermesi ve evin içini çekip çevirmesi için karılarımız var." Belirli yaşam içeriklerini, aşırı-bireysel koşullar yoluyla, evlilik kurumunun dışında bırakma eğilimi, *a priori*, bu anlaşmalı evliliğin hangi tarafını oluşturacağını önceden seçme imkânıyla, aynı insanların yer

[1] (Yunanca) Cariye – çn.

alabileceği evlilik formu çeşitlerinde ortaya çıkar. Bu formlar aileyle ilişkili ekonomik, dinsel, yasal ve diğer konularla bağlantılı olarak çeşitli şekillerde ayırt edilir. Çok sayıda ilkel topluluktan, Hintlilerden, Romalılardan bahsedebiliriz. Tabii ki modern hayatta da evliliğin büyük çoğunlukla geleneksel ya da maddi nedenlerle gerçekleştirildiği kolayca gözlemlenebilir; ancak, gerçekleştirilmesinin sıklığından tamamen bağımsız olarak, modern evliliğin sosyolojik fikri, anında ve etkileri yoluyla kişiliklerin değerini ve kaderini belirlediği sürece bütün yaşam içeriklerinin topluluğudur. Dahası, bu ideal talebin önyargısı kesinlikle etkisiz değildir. Çoğunlukla, orijinalinde oldukça eksik olan bir karşılıklılığın gittikçe artan bir anlayış bağlılığına doğru gelişmesini teşvik eder. Ama bu sürecin sınırsızlığı tam da ilişkinin mutluluğu ve temel canlılığının aracı olurken, zıtlı genellikle ciddi hayal kırıklıklarını beraberinde getirir. Örneğin, eğer koşulsuz birlik baştan itibaren öngörülüyorsa, eğer talep ve tatmin hiçbir ihtiyat türünü kabul etmiyorsa, çiftler birbirlerine bütünüyle açıldıklarını düşünmelerine rağmen bütün ince ve derin doğaların her zaman ruhun gizliliklerinde kalması gerekse de – bu durumlarda tepki ve hayal kırıklığı er ya da geç ortaya çıkacaktır.

Evlilikte, tıpkı benzer türdeki serbest ilişkilerde olduğu gibi, kişinin başlangıçta kendini sınırsızca diğerine açma; ruhun ve bedenin son sırlarını bile terk etme ve kendini bütünüyle diğer kişinin içinde kaybetme isteği çok doğaldır. Ancak bu durum genellikle ilişkinin geleceğini tehdit eder. Sadece *kendini hiçbir şekilde* tamamen teslim edemeyen kişiler bu tehlikeyi yaşamadan kendini tamamen teslim edebilir; çünkü ruhlarının zenginliği, her adanmayı yeni hazinelerin edinilmesinin takip ettiği, sürekli ilerleyen gelişmede yatar. Bütünüyle adanma sadece tükenmez saklı ruhsal zenginlik rezervine sahip ve bu yüzden tek bir seferlik güvenmeyle bu rezervden uzaklaşamayacak kişilerde güvenlidir, tıpkı bir ağacın o mevsim eksiksiz ürün vermesinin gelecek yılki ürününü etkilememesi gibi. Ancak, deyim yerindeyse içsel hayatlarının açığa vurma ve duygu ihanetlerini bütün sermayesinden harcayan kişiler için durum tamamen farklı-

dır; onların örneğinde açığa vurulmaması ve esas egodan ayrılmaması gereken bu unsurların türetilebileceği bir kaynak yoktur. Bu örneklerde güveni oluşturan tarafların bir gün karşılıklı eli boş halde kalma olasılığı çok yüksektir; yani Dionysos benzeri özgür ruhluluk ardında – adil olmayan bir şekilde, ama daha az acı da olmayan – keyfi çıkarılan adanmayı hayal kırıklığından sorumlu tutmak için bile olsa böyle davranabilecek bir yoksulluk bırakabilir. Oluşma şeklimiz dolayısıyla, belirtildiği gibi, hayatımızın temeli olarak sadece belirli bir oranda hakikat ve hata değil, aynı zamanda hayat-unsurlarımızın resminde de benzer bir kesinlik ve belirsizlik karışımına da ihtiyaç duyarız. Bir şeyi köküne kadar net bir şekilde görebilmemiz onun çekiciliğinin sınırını da bize gösterir ve fantezimizin gerçeğe katkıda bulunmasına izin vermez. Bu kaybı hiçbir gerçeklik telafi edemez; çünkü mahrum olduğumuz hayal gücünün eylemi kendi kendine gerçekleşen bir eylemdir, hiçbir karşılıklılık ya da keyif tarafından kalıcı olarak yeri doldurulamaz. Karşımızdaki kişinin bize sadece gittikçe artan bir hediye vermesi yetmez, aynı zamanda umutlar ve idealleştirmeler, kendisinin bile bilmediği gizli güzellik ve çekiciliklerle onu kandırma ihtimali de vermesi gerekir. Ancak, bizim tarafımızdan ama onun iyiliği için bütün bunları elden çıkartma şeklimiz, inancın bilginin yerini aldığı ara bölge olan kişiliğinin belirsiz ufkudur. Burada sadece illüzyon, ya da iyimserlik, ya da kendi kendini kandırmanın söz konusu olmadığı görülmelidir. Daha çok, diğer kişinin en yüksek seviyedeki çekiciliği bizim için korunacaksa, tarafımıza kısmen belirsizlik ya da erişilemezlik formunda sunulması gerekir. Bu, insanların büyük çoğunluğunun, sadece küçük bir azınlığın içsel yaşam ve büyümelerinin tükenmezliği aracılığıyla sahip olduğu çekicilik değerinin yerini alabilecek tek şeydir. Bütünüyle anlayış; psikolojik açıdan en üst derecede tanıma seviyesine ulaşılması, daha önce büyük bir coşkunluk yaşanmış olsa bile, sonuçta yavanlık hissi doğurur; ilişkinin canlılığına zarar verir ve devamının gereksiz olduğu izlenimini doğurur. Mahrem ilişkilerin sınırsız olasılıklarının baştan çıkarttığı, gerçekten de bu ilişkilerde kolayca bir tür

zorunluluk olarak kabul edilebilecek olan, koşulsuz ve birden fazla anlamda utanmaz teslimiyetlerin tehlikesi budur. Bu karşılıklı gizlilik eksikliği nedeniyle, hem almak hem de vermek açısından, çok sayıda evlilik başarısızlığa uğrar. Çekicilikten yoksun, gündelik alışkanlıklara, sürprize yer bırakmayan doğal akışa dönüşürler. Her yeni açığa vurmanın ardında hâlâ açıklanmayan şeyler olduğunu hissettiren ve bunun da her gün yeniden kazancı teşvik ettiği ilişkilerin verimli derinliği, sadece bu hassasiyet ve kendini kontrolün ödülüdür. Bu ödül, kişinin tam anlamıyla tanındığı en yakın ilişkilerde bile, sorgulama hakkının gizlilik hakkıyla sınırlanmasını sağlayan içsel özel mülkiyete saygıdır.

Bütün bu kombinasyonlar sosyolojik anlamda, bir tarafın sırrının belirli bir kapsama kadar diğer tarafça tanındığı ve kasıtlı ya da kasıtsız olarak gizlenen şeye kasıtlı ya da kasıtsız olarak saygı duyulduğu gerçeğiyle karakterize edilir. Ancak gizlemenin amacı, bir keşif amacıyla karşı karşıya kaldığı anda çok farklı bir yoğunluk kazanır. Bunu, en gerçek anlamında gizlilik adını verdiğimiz kasıtlı gizleme, yani agresif savunma izler. Bu anlamdaki gizlilik – yani gizliliğin negatif ya da pozitif anlamları yoluyla etkili olan – insanlığın en büyük başarılarından biridir. Bütün zihinsel resimlerin hemen açığa serildiği, her girişimin herkesin görüşüne açık olduğu gençlik koşullarına zıt olarak gizlilik çok geniş bir hayat kapsamı sağlar; çünkü duyuru sonucunda çok sayıda amaç hiçbir zaman uygulamaya geçemez. Gizlilik, apaçık dünyanın yanı sıra ikinci bir dünya olasılığını güvenceye alır ve apaçık dünya bütünüyle bu ikinci dünyadan etkilenir. İki birey ya da iki grup arasındaki bütün ilişkiler, onlara dahil olan gizlilik oranıyla karakterize edilecektir. Taraflardan biri giz faktörünün henüz farkına varmadığında bile, gizleyen kişinin tutumu ve sonucunda bütün ilişki değişikliğe uğrayacaktır. Toplumun tarihsel gelişimi çoğu açıdan, eskiden kamuya açık olan şeyin gizlilik koruması altına geçtiği ve tam tersine, eskiden gizli olan şeyin de artık koruma gerektirmediği gerçeği ile karakterize edilir. Bu, başta bilinçli olarak gerçekleştirilen hareketlerin bilinçdışı ve mekanik bir hale geldiği ve diğer yandan, bilinçdışı ve

içgüdüsel olanın zamanla bilinç seviyesine yükseldiği zihnin diğer evrimine benzer. Bu gelişim özel ve kamusal hayatın farklı oluşumlarına nasıl dağıtılır? Evrim daha iyi uyum sağlayan koşullara doğru nasıl ilerler? Bir yandan, garip ve farklılaşmamış olan gizlilik çok fazla yaygındır, diğer yandan, çoğu anlamda gizliliğin faydası çok geç keşfedilmiştir; gizliliğin kuantumu, içeriğinin önemi ya da önemsizliğine göre nasıl farklı sonuçlara sahip olur? – soru formundaki bütün bilgiler, insan karşılıklılığının yapısı için gizliliğin anlamına ışık tutar. Bu bağlantıda gizliliğin türlü etik negatifliğinin bizi kandırmasına izin vermemeliyiz. Gizlilik evrensel bir sosyolojik formdur ve içeriğinin ahlaki değerlendirilişiyle hiçbir ilgisi yoktur. Bir yandan, gizlilik en yüksek değerleri benimseyebilir: ödemeden sonra kişinin ödülü elinde tutması ama artık gerçek değerin orada olmaması nedeniyle, ödülünü övgü ya da ücret olarak talep etmeyebilen yüce ruhun saf utancı. Diğer yandan, gizliliğin kötülüğe doğrudan bir bağımlılığı yoktur, ama kötülüğün gizliliğe vardır. Apaçık nedenlerle, ahlaksız olan, çok sayıda cinsel suç gibi, sosyal bir cezayla karşı karşıya kalmadığı durumlarda bile kendini gizler. Ahlaksızlığın temel ayrıştırıcı etkisi, birincil sosyal geri tepkilerden tamamen ayrı olarak, güncel ve önemlidir. Gizlilik, diğer şeylerin yanı sıra, ahlaki kötülüğün sosyolojik ifadesidir. Gerçi, "Hiç kimse kötü görünmeyi isteyecek kadar kötü değildir" klasik aforizması gerçeklere zıt düşer. İnatçılık ve kinizm çoğunlukla kötülüğü gizleme yolunda sıklıkla yeterli duraklardır. Hatta bu duraklar kişiliği, başkalarının gözünde varolmayan ahlaksızlıkların kendi reklamını yapmak için materyal olarak benimsenmesine varan ölçüde büyütmek için kötülüğü kullanabilirler.

Gizliliğin bir sosyoloji tekniği olarak, sosyal çevremiz göz önüne alındığında onsuz belirli amaçlara erişilemeyecek bir alışverişformu olarak uygulandığı tartışmasız çok açıktır. Bir araç olarak anlamının ötesinde sahip olduğu cazibesi ve değeri, rastlantısal içeriğine rağmen formda gizemli olan özel ilişki çekiciliği kadar açık değildir. Öncelikle, gizlilik çemberi içinde olmayan her şeyin güçlü bir şekilde vurgu-

lanan dışlanması, karşılığında aynı ölçüde güçlü bir kişisel mülkiyet hissiyle sonuçlanır. Çoğu kişi için önemini sadece sahip olma eyleminden almaz, bunun yanı sıra başkalarının mülkiyetten vazgeçtiği bilinci de olmalıdır. Bu gerçeğin köklerinin tam tersine uyarılabilirliğimizde olduğu aşikârdır. Dahası, başkalarının bir mülkiyetten dışlanması özellikle yüksek değerin söz konusu olduğu durumlarda gerçekleştiğinden, tersi psikolojik açıdan çok doğaldır, yani çoğunluktan esirgenen şeyin özel bir değeri vardır. Bu nedenle çeşitli şeylerin öznel mülkiyetleri gizlilik formu yoluyla kararlı bir değer vurgulaması edinir; bu vurgulamada gizlenen olguların büyük önemi, başkalarının bu olguları bilmekten dışlandığı olgusuna tabiidir. Çocuklar arasında gurur ve kendini yüceltme çoğunlukla, başkalarına "Senin bilmediğin bir şey biliyorum" diyebilecekleri gerçeğine dayanır. Bu öyle bir seviyeye ulaşır ki bir yandan şekilsel bir hava atma ve diğer yandan başkalarını dışlama yöntemi haline gelir. Bu, hiçbir sırrın mevcut olmadığı, tamamen kurgusal durumlarda da gerçekleşir. İlişkilerin en dar kapsamlısından en geniş kapsamlısına kadar, başkalarından gizlenen bir şeyi bilmenin kıskançlığı sergilenir. İngiliz Parlamentosu'ndaki oturma düzeni uzun süre boyunca sırdı ve III. George'un döneminde bile bu düzenin basında yayımlanması parlamento haklarının çiğnenmesi olarak cezaya konu olabilirdi. Gizlilik kişiye olağanüstü bir pozisyon sağlar; prensipte içeriğinden tamamen bağımsız olan ama doğal olarak sahip olunan özel sırrın anlamının ve kapsamının arttığı ölçüde derecesi yükselen, tamamen sosyal bir türevin uyaranı görevini görür. Bu bağlantıda, biraz önce bahsedilene benzer bir tersine fenomen de mevcuttur. Bütün üstün kişilikler ve bütün üstün performanslar, insanlığın ortalamasına kıyasla, gizemli bir şeye sahiptir. Hiç şüphesiz, insanın bütün oluşu ve eylemleri açıklanamaz güçlerden doğar. Yine de, benzer kalite ve değer seviyeleri içinde, bu olgu bir kişiyi diğer kişinin sorunu yapmaz, özellikle de bu eşitlikle ilgili olarak, zekânın özel bir işlevi olmayan belli bir doğrudan anlayış var olduğu için. Temel bir eşitsizlik varsa bu anlayışa erişilemez ve belirli uyuşmazlık formunda genel gizemlilik etkili

olacaktır – bir şekilde sürekli aynı yerde yaşayan birisi çevrenin etkisi sorunuyla asla karşılaşmayabilir, ancak bu etki o kişi çevresini değiştirdiği anda kendini dayatabilir ve duyguların yaşam koşulları üzerindeki tepkisindeki zıtlık, o kişinin dikkatini durumdaki bu nedensel faktöre çeker. Derin ve anlamlı olan her şeyin üzerine bir gölge düşüren bu gizlilikten, bir sır olan her şeyin temel ve önemli olduğu tipik ve hatalı fikri ortaya çıkar. İnsanların doğal idealleştirme dürtüsü ve doğal utangaçlığı gizlilik söz konusu olduğunda tek bir amaca yönelik çalışır: fanteziyle onu artırmak ve açıklanmış gerçekliğin hükmedemeyeceği bir ilgi seviyesiyle onu ayrıştırmak.

Gizliliğin bu çekiciliği, tekil olarak, mantıksal olarak karşıtıyla bir araya gelir; yani doğası gereği en az o kadar sosyolojik olan sırra ihanet. Gizlilik, açıklanma anında gevşeyen bir gerilim içerir. Bu, sırrın gelişiminin zirvesini oluşturur; gizliliğin bütün çekiciliği burada yoğunlaşır ve en yüksek seviyesine ulaşır – bir nesnenin tam ortadan yok olma anı onun değerini en yoğun seviyeye çıkartır. Para mülkiyetiyle ilişkili güç duygusu, savurganın ruhu için en eksiksiz ve yoğun haline gücünün ellerinden kaymakta olduğu anda ulaşır. Gizlilik ayrıca istismar *edilebileceğinin* bilincinde olunmasıyla varlığını sürdürür ve dolayısıyla kaderi değiştirme, sürpriz, neşe ve sadece kendimize talihsizlik getirecek bile olsa, felaket üretme gücü sağlar. Böylece ihanet olasılığı ve cezbediciliği sırrın etrafında dolaşır ve dışarıdan gelen keşfedilme tehlikesi içeriden gelen ve uçurumun kenarından bakmak kadar büyüleyici olan kendini keşfetme tehlikesiyle iç içe geçer. Gizlilik insanlar arasına bariyerler yerleştirir ama aynı zamanda dedikodu ya da itiraf yoluyla bariyerleri yıkma cazibesi de sunar. Bu cazibeye bir üst ton olarak sırrın ruhsal hayatı da eşlik eder. Böylece sırrın sosyolojik anlamı, uygulamadaki ölçüsü ve işleme şekli sırrı kendine saklama kapasitesi ya da eğiliminde ya da ihanet etme dürtüsüne karşı direnci ya da zayıflığında aranmalıdır. Bu iki çıkarın, saklama ve açıklamanın, oyunundan, insan ilişkilerinin nüansı ve kaderi ortaya çıkar. Önceki analizimize göre her insan ilişkisi, kişisel özelliklerinden biri olarak, içinde ya

da çevresinde bir gizlilik seviyesine sahipse, bu anlamda ilişkinin gelişmesi sır tutma ve sırrı açıklama enerjilerinin birleşme oranlarına bağlıdır - birincisi gizliliğin pratik önemi ve şekilsel çekiciliği ile sürdürülür, ikincisi ise sır tutma gerilimini daha fazla sürdürememe durumu ve gizli olanın üstünlüğü ile. Ama bu durum ancak sırrın açıklanması anında ve sıklıkla, kendini alçaltma ve tövbe olarak negatif ve sapkın bir formda güç duygusu içerebilen itiraf keyfi tarafından gerçekleştirilir.

Gizliliğin sosyolojik rolünü belirleyen bütün bu faktörler bireyci doğaya sahiptir ama kişiliklerin özellik ve karmaşıklıklarının sırrı oluşturma ölçüsü, aynı zamanda hayatın temelini oluşturan sosyal yapıya bağlıdır. Bu bağlantıda belirleyici unsur, sırrın birinci sırada ve tipik çifte role sahip bir bireyleştirici unsur oluşudur; yani geniş bir kişisel farklılık ölçüsüyle karakterize edilen sosyal ilişkiler gizliliğe yüksek seviyede izin verir ve onu teşvik eder, diğer taraftan gizlilik bu farklılığa hizmet eder ve onu yoğunlaştırır. Küçük ve kısıtlı bir çevrede sırların inşası ve korunması teknik anlamda zordur; çünkü herkes herkesin koşullarını yakından bilir ve iletişim sıklığı ve yakınlığı aksi takdirde gizli kalacak bir şeyi açığa vurma çekiciliğini beraberinde getirir. Ama bu durumda yüksek seviyede gizliliğe ihtiyaç yoktur; çünkü bu sosyal oluşum genellikle üyelerini eşitleme eğilimi gösterir ve varlığın, eylemin her ayrıcalığı ya da gizlilik gerektiren şeye sahip olma ısrarı bu sosyal oluşuma son derece aykırıdır. Dairenin genişlemesinin doğal olduğu durumlarda bütün bunlar tam tersi yöne gelişir. Bu bağlantıda, diğer pek çok özel durumda olduğu gibi, mali ilişkiler büyük dairenin özel karakterlerini çok belirgin bir şekilde ortaya serer. Ekonomik değer transferleri temel olarak para yoluyla gerçekleştirildiğinden, aksi takdirde ulaşılamayacak bir sır bu durumlarda ulaşılırdır. Burada değerlerin para formunun üç özelliği önemlidir: birincisi, dikkat çekmeden eline bir çek sıkıştırarak bir adamı zengin yapmak mümkün olduğundan, sıkıştırılabilirliğidir; ikincisi, değerlere sadece somut nesneler olarak sahip olunabildiği sürece sayısız mülkiyet edimi ve transferinin üstü kapatılıp öğrenilmemesinin sağlanabil-

mesinin sonucu olarak, soyutluğu ve niteliksel özelliğinin olmayışı; üçüncüsü, sürekli değişen değerine yatırım yapabilmemiz ve böylece en yakın komşumuzun gözlerinden tam anlamıyla saklamamız mümkün olduğundan uzun mesafeli etkililiğidir. Paranın kullanılma kapsamı derecesinin doğasında bulunan ve özellikle yabancı para birimi söz konusu olduğunda tehlikeleri açığa çıkan bu gizleme imkânları, koruyucu önlemler olarak şirketlerin mali işlemlerinin duyurulmasını ortaya çıkarttı. Bu, yukarıda bahsedilen evrim formülünün daha yakın bir tanımını işaret eder; yani gizlilik formu boyunca, orijinalde açık olanın bir sırra dönüştüğü ve orijinalde gizlenen şeyin de gizemini yitirdiği, kalıcı bir içerik akışı gerçekleşir. Böylece, diğer açılardan benzer olan koşullar altında, insan ilişkilerinin sadece hedefini değiştiren belirli bir gizlilik oranını gerektirdiği yönündeki paradoksal düşünceye varabiliriz; bir sırrı bırakınca başka birini yakalar ve bu değişim sırasında miktarı değişmeden kalır. Bu genel şemayı biraz daha kesin bir şekilde de doldurabiliriz. Kültürün artan amaçlı özellikleriyle insan ilişkileri büyük ölçüde kamusal, bireylerin ilişkileri ise gittikçe gizli hale gelir. Yukarıda gözlemlendiği gibi, daha az gelişmiş koşullarda bireylerin koşulları, onları karşılıklı gözetleme ve müdahaleden modern yaşam türlerinde, özellikle de oldukça farklı bir ihtiyat ve gizlilik seviyesiyle karşılaştığımız büyük şehirlerde gelişen yaşam türlerinde olduğu ölçüde koruyamaz. Diğer yandan, daha olgun ve kapsamlı ilişkilerine rağmen, imtiyazlarının kapsamı, tekniklerinin nesnelliği, onları diğer bireylerin çoğundan ayıran mesafe ve davranışlarındaki kamusallıkla uyumlu teminat ve saygınlıkları aracılığıyla gelişmemiş devletlerdeki kamu görevlileri kendilerine mistik bir otorite atfeder. Ancak bu kamu işlevlerinin yürütüldüğü önceki gizlilik, aynı anda hem ihanete hem de casusluğa karşı hareketleri ortaya çıkararak kendi iç çelişkisini açığa seriyordu. 17. ve 18. yüzyıllara gelindiğinde, hükümetler kamu borcu tutarlarını, vergilendirme koşullarını ve ordularının büyüklüğünü telaşla gizledi. Bunun sonucu olarak büyükelçilerin işi muhbir olarak görev görmek, mektupların içeriklerini öğrenmek ve hiz-

metçilere varana kadar, değerli bilgilere sahip kişilerin sırlarını açıklamasını engellemek oldu.[1] Ancak 19. yüzyılda duyuru ulusal meselelerde o kadar geniş bir kapsama ulaştı ki, hükümetler şekilsel verileri hiçbir gizlilik olmadan yayınlamaya başladı, bu önceleri hiçbir hükümetin mümkün olduğunu düşünmediği bir şeydi. Bu nedenle, politika, yönetim ve adalet gizliliğini ve erişilmezliğini yitirdi ve modern hayat büyük şehirlerin kalabalıklarının içinde eskiden sadece mekânsal ayırma yoluyla mümkün olan, bireysel ilişkilerin yalıtılması için bir teknik geliştirdiğinden, birey daha bütün bir mahremiyet kazanma olasılığına sahip oldu.

Bu gelişmenin nereye kadar avantajlı kabul edileceği sosyal değer standartlarına bağlıdır. Demokrasiler duyuruyu kendi içinde arzulanan bir koşul olarak kabul etmek zorundadır. Bundan, kişinin onu ilgilendiren bütün ilişkiler ve olaylar hakkında bilgilendirilmesi gerektiği sonucu çıkar; çünkü bu kendi rolünü oynamasının bir koşuludur ve her bilgi toplumu aynı zamanda eylem toplumuna geçmek için gerekli psikolojik dürtüyü de içerir. Bu sonucun tamamen bağlayıcı olup olmadığı önemsizdir. Nesnel bir kontrol yapısı bireysel çıkarların ötesinde ama onlara avantaj sağlayarak inşa edildiyse, böyle bir yapı, şekilsel bağımsızlığı sayesinde, herkesin çıkarları söz konusu olduğu sürece *kamusal* karakterini etkilemeden belirli bir miktar gizli işleyiş sürdürme hakkına sahip olabilir. Dolayısıyla üst bir muhakemenin duyuru koşulları yararına ihtiyaç duyacağı mantıklı bir bağlantı mevcut değildir. Diğer yandan, evrensel kültürel farklılaşma planı burada belirgin hale gelir: kamuya ait olan kamusal kalır, bireye ait olan daha da özel hale gelir.

[1] Bu karşı hareket aynı zamanda ters yönde de gerçekleşir. İngiliz kraliyetinin tarihiyle ilişkili olarak, mevcut kraliyet komploları, gizli fısıldaşmalar, organize entrikalar despotizm altında değil, kral anayasa danışmanlarına sahip olduktan sonra, hükümet görüşe açık bir sisteme dönüştüğünde ortaya çıkar. Bu zamandan sonra – ve özellikle II. Edward döneminden sonra – kral, bir şekilde ona dayatılmış bakanlara karşılık, şekilsel olmayan ve aynı zamanda gizli bir danışmanlar grubu kurmaya başlar. Bu grup kendi içinde ve ona katılma mücadelelerinde, bir gizlilik ve komplo zinciri doğurur.

Dahası, bu tarihsel gelişme daha derin olan gerçek anlamı ortaya çıkarır: doğası gereği kamusal olan, yani herkesi ilgilendiren şey, dışsal olarak, sosyolojik formunda daha da kamusal hal alır; doğası gereği sadece bireyi ilgilendiren – yani bireysel ilişkilerin merkezini oluşturan – şey sosyolojik anlamda daha da özel bir karakter, sır olarak kalma olasılığı edinmelidir.

Dolayısıyla, gizlilik grup üyelerinin karşılıklı ilişkisini, daha doğrusu bu ilişkiyi oluşturan diğer etkileşim formlarıyla olan bağlantısını karakterize ederken, "gizli toplulukların" oluşmasıyla, bir bütün olarak grubun sınırları dışına da yayılabilir. Bir bireyin varlığı, yaptıkları ve sahip oldukları bir sır olarak kalmaya devam ettiği sürece, bireyin genel sosyolojik önemi izolasyon, antitez, egoist bireyselleşmedir. Bu durumda gizliliğin sosyolojik anlamı dışsaldır. Ancak böyle bir grup gizliliği varoluş şekli olarak değerlendirdiği anda, gizliliğin sosyolojik anlamı içselleşir. Artık ortak sırra sahip olan kişilerin karşılıklı ilişkisini belirler. Ancak, haberdar olmayana yönelik bu dışlama ilişkisi aynı zamanda özel derecelendirmesi ile var olduğundan, gizli toplumların sosyolojisi bir grubun diğer unsurlara yönelik gizlilik tutumu tarafından belirlenen, o grubun içkin formlarını açığa çıkartma sorununu öne çıkartır. Tartışmanın bu bölümünün başlangıcını gizli toplumların sistematik sınıflandırması ile yapmıyorum, ki bunun sadece dışsal bir tarihi ilgisi olurdu. Temel kategoriler bir kerede ortaya çıkacaklardır.

Gizli bir toplumda temel olan ilk içsel ilişki üyelerinin karşılıklı *güvenidir.* Bu unsura özel bir seviyede ihtiyaç duyulur; çünkü gizliliği sürdürmenin öncelikli amacı korumadır. Bütün koruyucu önlemlerin en radikali hiç şüphesiz görünmezliktir. Bu noktada gizli toplum, gizliliğin korumasını arayan bireyden prensipte ayrılır. Bu sadece belirli plan ya da koşullarla ilgili olarak gerçekleştirilebilir; bir bütün olarak birey kendini geçici olarak saklayabilir, belirli bir oranda ortalıktan çekilebilir; ama karmaşık kombinasyonlar göz ardı edildiğinde, varlığı bir sır olamaz. Tam tersine, bir toplumsal bütün söz konusu olduğunda bu tamamen mümkündür. Üyeleri en yaygın alışverişle yaşayabilir, ama bir

toplum oluşturdukları – bir gizli anlaşma ya da bir suç örgütü, bir gizli dini toplantı ya da cinsel aşırılıklar için kurulmuş bir topluluk – temel ve sürekli olarak bir sır kalabilir. Bireylerin değil kombinasyonunun gizlendiği bu tür, sosyal oluşumun tamamen tanındığı ama üyelerinin ya da amacının ya da kombinasyonun özel koşullarının sır olduğu diğer türlerden belirgin biçimde farklıdır; mesela doğal yaşam tarzını benimseyen insanlar arasındaki çok sayıda gizli grup ya da Masonlar gibi. Gizlilik formu tabii ki ikinci türe birincinin sahip olduğu sınırsız korunmayı sunmaz, sonuçta onlar hakkında ne kadar çok şey bilinirse o kadar çok ihlal amaçlı saldırıya maruz kalabilirler. Diğer yandan, bu *görece* gizli toplumlar her zaman belirli bir değişkenlik avantajına sahiptir. Baştan itibaren belirli bir duyuru seviyesi temelinde düzenlendiklerinden, kendilerini ihanete alıştırmaları tamamen gizli toplumlardan daha kolay olur. İlk keşif çoğunlukla ikinciyi yok eder; çünkü sırları alternatifle yüz yüze gelmek için uygundur. Sırların daima sır olarak kalmamasına yol açan şey gizli toplumların zayıflığıdır. Bu yüzden şöyle diyebiliriz: "İki kişinin bildiği sır, sır değildir." Sonuçta bu tür toplumların sağladığı koruma temelde mutlaktır, ama sadece geçici olarak ve pozitif sosyal içeriklere gelince, gizli toplumlara olan bağlılıkları geçişken bir koşuldur, belirli bir derecede güçlülük geliştirdikten sonra buna ihtiyaç duymazlar. Gizlilik sonuç olarak, kişinin kesintilerden kurtularak güvenceye aldığı korumaya benzer. Kesintilerin üstesinden gelme güçlülüğü geliştirilene kadar, sadece geçici olarak işe yarar. Bu koşullar altında gizli toplum, gelişimin erken bir aşamasında, dolayısıyla karşıt çıkarlardan zarar görebilecek durumda olan içerikler için uygun sosyal formdur. Gençlik bilgisi, din, ahlak, parti çoğunlukla zayıftır ve savunmaya ihtiyaç duyar. Bu yüzden her biri gizlenmede bir fayda bulur. Bu yüzden gizli toplumların, yeni yaşam içeriklerinin güçlerin karşıtlığına rağmen var olduğu dönemler için bir alınyazısı vardır. 18. yüzyıl bol miktarda örnek sağlar. Örneğin, sadece bir örnek vermek gerekirse, o zamanlar Almanya'da liberal parti üyeleri mevcuttu. Kalıcı bir siyasi yapıda ortaya çıkmaları sivil koşulla-

rın gücüyle ertelenmişti. Bu nedenle, gizli ilişki tohumların korunup beslenebileceği formdaydı, tıpkı *Illuminati* tarikatlarında olduğu gibi. Gizliliğin yükselen hareketlere sağladığı koruma türü bu hareketlerin düşüşü sırasında da güvencedir. Gizliliğe sığınmak, yerini yeniliğin alması muhtemel olan sosyal çabalar ve güçler örneğinde yaygındır. Yani gizlilik, olmak ve olmamak arasında bir geçiş stadıdır. Orta Çağın sonunda merkezi hükümetlerin artan gücü yoluyla Alman komünal ilişkilerine baskı yapılmaya başlayınca, bu örgütler içinde çok geniş kapsamlı bir gizli hayat gelişti. Gizli toplantı ve konferanslar, gizli yasa uygulaması ve şiddetle karakterize ediliyorlardı – kısmen, ölmeye yakın hayvanların gizlenmenin korumasını aramaları gibi. Hem yükselişteki hem de düşüşteki güçlere eşit bir ara durak sağlamak için, bir koruma formu olarak gizliliğin bu çift işlevi büyük ihtimalle en yaygın örneğini dinsel hareketlerde bulur. Hıristiyan topluluklar devlet tarafından zulme uğradığı sürece toplantılarını, ibadetlerini, bütün varlıklarını göz önünden kaldırmak zorunda kaldı. Ancak, Hıristiyanlık devlet dini haline gelir gelmez, zulüm görenlerin destekleyicileri için, yani ölmekte olan paganizm için yeni bir inanç dayatılan kendi kültünün benzer bir gizlenişinden başka bir şey kalmamıştır. Genel olarak, gizli toplum her yerde despotluk ve polis kontrolünün sonucu olarak ortaya çıkar. Merkezi güçlerin şiddetli baskısı karşısında hem savunma hem de saldırı koruması görevi görür. Bu sadece siyasi ilişkilerde değil, aynı zamanda kilise, okul ve ailede de geçerlidir.

Bir harici özellik olarak gizli toplumun bu koruyucu özelliğiyle uyumlu olarak, daha önce gözlemlendiği gibi, üyeler arasında karşılıklı güvenin dahili özelliği mevcuttur. Dahası bu, oldukça özel bir güven türüdür, yani sessizliği koruma becerisine dayanır. Sosyal birlikler, içerikleri söz konusu olduğu sürece, güvenin temelleri hakkında çok sayıda varsayıma dayanabilir. Örneğin, iş çıkarlarına, dinsel inançlara, cesarete, aşka, yüksek ahlaka ya da – suç örgütlerinde olduğu gibi – ahlaki zorunluluklardan radikal bir kopuşa güvenebilirler. Ancak toplum gizli olma özelliği kazanınca, top-

lumun özel amaçları tarafından belirlenen güvene, sessiz kalma becerisine duyulan şekilsel güven de eklenir – tabii ki, sosyolojik açıdan diğerlerinden daha soyut bir karaktere sahip olan kişiliğe duyulan inanç; çünkü bütün olası ortak ilgiler onun altında sınıflandırılabilir. Dahası, istisnalar olsa da, hiçbir güven türü böylesine sürekli bir öznel yenilenme gerektirmez; söz konusu belirsizlik bağlılığa ya da enerjiye, ahlaka ya da zekâya, onur ya da hassasiyet anlayışına duyulan inanç olduğunda, gerçeklerin gözlemlenebilmesi çok daha olasıdır; çünkü aldatma olasılığını minimuma indireceklerinden, güven derecesini nesnel bir şekilde oluştururlar. Ancak ihanet olasılığı bir anın ihtiyatsızlığına, zayıflık ya da ruh halinde çalkalanmaya, bir vurgulamanın bilinçdışı gölgelenmesine konudur. Sırrı saklamak değişken bir şeydir, ihanet eğilimleri çok çeşitlidir, çoğu durumda sürekli bir yol gizlilikten boşboğazlılığa götürür, gizliliğe duyulan sınırsız inanç öznel faktörün mutlak bir üstünlüğünü içerir. Bu nedenle, tam gelişmemiş formları iki kişinin paylaştığı sırla başlayan ve bütün zamanlardaki devasa kapsamı henüz niceliksel açıdan bile anlaşılmamış olan o gizli toplumlar, insanlar arasındaki ahlaki hesap verebilme zorunluluğuna çok verimli bir disiplin etkisi uygulamıştır. İnsanların birbirine güvenmesinin nedeni yüksek ahlaki değer ve güvenin haklı çıkarıldığı yoldaşlık gerçeğidir. Muhtemelen ahlaki değer daha özgür ve güvenilirdir; çünkü içimizde uyumakta olan güven neredeyse kısıtlayıcı bir önyargıya ulaşır ve hayal kırıklığına uğratmak için pozitif türde bir kötülük gerektirir. Bunun tam tersine, başkalarına güvenimizi "veririz". Bu güven kendiliğinden bir şekilde sunulduğunda fark edilemeyeceği ölçüde bir talep karşılığında da verilemez.

Bu sırada gizli toplumlar doğrudan zorlanamayan bu gizliliği teşvik etmek için doğal olarak psikolojik yollar arar. Yemin ve ceza tehditleri burada ön plandadır ve tartışmaya gerek yoktur. Daha da ilginci, çömezlere sessizlik sanatını öğretmek için bulunan tekniktir. Yukarıda bahsedilen dili kesin olarak tutma zorlukları, özellikle ilkel sosyal düzlemlerde düşünce ile ifade arasında varolan gammaz bağlantısı – çocuklar ve doğal hayat süren insanların çoğu için dü-

şünme ve konuşma neredeyse aynı şeydir – göz önüne alındığında, herhangi bir konu hakkında sessizlik beklenmeden önce, sessizliğin öğrenilmesine ihtiyaç duyulur. Bu doğrultuda, Maluku Adaları'nda, üyelerine başlangıç aşaması süresince sadece deneyimleri hakkında sessiz kalmalarını emretmekle kalmayıp, bu kişilerin haftalar boyunca aileleri de dahil olmak üzere hiç kimseyle hiçbir konuda tek bir kelime bile etmelerine izin vermeyen gizli bir tarikatın var olduğunu işitiyoruz. Bu durumda sadece sessizliğin eğitim faktörünün işleyişini görmekle kalmıyor, aynı zamanda bu durumun, sessizliğin gerekli olduğu bir dönemde genel olarak konuşmayı yasaklamak için bu kültürel seviyenin ruhsal benzeştirmesine tekabül ettiğini de görüyoruz. Bu, olgunlaşmamış insanların kısmi günahlar için kısmi bir cezalandırma uygulanabileceği yerde ölüm cezasını kolayca uygulayabilmesi gerçeğiyle ya da benzer insanların anlık olarak ilgilerini çeken bir şey için mülkiyetlerini oldukça orantısız bir şekilde bölme eğilimi göstermesi gerçeğiyle paraleldir. Bütün bunlarda kendini ilan eden şey belirli "kabiliyetsizlik"tir (*Ungeschicklichkeit*); zira özü, katı bir şekilde belirlenmiş erekten sonra çabalara uygun olan özel bir tür kısıtlamayı üstlenme yetersizliğinden oluşur. Yeteneksiz kişi amacı için sadece iki parmağı oynatmanın yeterli olacağı yerde bütün kolunu, kolunu oynatması gerektiği belirtilen yerde ise bütün vücudunu oynatır. Benzer şekilde, bahsetmekte olduğumuz özel örneklerde, sadece daha yüksek bir kültür seviyesi üzerinde mantık ve gerçek düşünce değiş-tokuşunun konusu olabilen ruhsal alışveriş üstünlüğü, hem boşboğazlık tehlikesini çok büyük bir seviyede artırır hem de amaçlarını rahatsız edecek özel eylemin yasaklanmasının çok daha ötesine götürür ve bu eylemin bir kaza olacağı tüm işleyişi yasaklar. Diğer yandan, Pisagorcu gizli toplum, çömezlere birkaç yıl boyunca sessiz kalma kuralı koyduğunda, bunun amacının üyelerinin sessizlik sanatı içinde disipline edilmesinden çok daha öteye gitmiş olması muhtemel, ancak ima edilen sakarlığa özel referansla değil, ayırt edilmiş amacı kendi özel yönünde genişletme hedefiyle; yani hedef sadece belirli konular hakkında sessizliği garanti

etmek değil, bu özel disiplin yoluyla uzman kişinin genel olarak kendini kontrol etmek için güç kazanmasıdır. Topluluk ciddi oto-disiplin ve sistemli bir hayat saflığı hedefliyordu ve yıllarca sessiz kalmayı başaran kişi diğer yönlerden gelen baştan çıkartmalara karşı da silahlanmış oluyordu.

Bir hedef temelinde ağzı sıkılığın bir diğer yolu Galya rahip sınıfı üyeleri tarafından uygulanmıştı. Onların sırrının içeriği, her üyenin ezbere bilmesi gereken ruhani şarkılarda toplanmıştı. Ancak bu öyle ayarlanmıştı ki – özellikle de bu şarkıları yazıya dökme yasağıyla – bu amaç için oransız bir dönem, bazen yirmi yıl gerekiyordu. Bu uzun öğrencilik dönemi yoluyla, ihanet edilebilecek herhangi önemli bir şey elde edilmeden önce, aşamalı bir ağzı sıkılığı alışkanlığı ediniliyordu. Disiplinsiz zihin aniden bildiklerini açığa vurma cazibesinin etkisine girmiyordu. Ağzı sıkı olma görevine aşamalı bir uyum sağlama imkânı vardı. Diğer kuralın, yani şarkıların yazıya dökülme yasağının, çok daha eksiksiz sosyolojik yapısal ilişkileri vardı. Bu, sırların açığa dökülmesine karşı koruyucu bir önlemden çok daha fazlasıydı. Geleneğin kişiden kişiye aktarılması ihtiyacı ve bilgi kaynağının nesnel bir edebiyat kaynağından değil, sadece topluluk içinde aktığı gerçeği – bu üyenin toplulukla eşsiz bir mahremiyet duygusunu paylaşmasını sağlıyordu. Ona, bu özle olan bağını keserse kendi özünü de kaybedeceği ve bir daha hiçbir yerde geri kazanamayacağı duygusunu veriyordu. Belki de, daha ileri bir kültürel aşamada entelektüel işlerin nesnelliğinin, bireyin bağımsızlık iddia etme kapasitesini ne kapsamda etkilediğini yeterince gözlemlemedik. Doğrudan gelenek, bireysel talimat ve hepsinden ötesi kişisel otoriteler tarafından kuralların belirlenmesi, bireyin ruhsal hayatını belirlemeye devam ettiği sürece birey genişleyen, yaşayan gruba iyice karışır. Sadece bu grup ona gerçekleştirilmiş ve ruhsal bir varlık imkânı sağlar. Yaşam içeriklerini ona getiren bu bağlayıcı dokuların yönü, somut olarak her an sadece onun sosyal çevresi ile kendisi arasında akar. Ancak, grubun görevinin sonucunu edebiyat formunda, görünür işlerde ve kalıcı örneklerde belirgin hale getirdiği anda, grup ve bireysel üye arasındaki hayati sıvının akışı

kesintiye uğrar. Bireysel üyenin hayat süreci artık onu sürekli ve rekabetsiz bir şekilde gruba mecbur kılmaz. Bunun yerine, önceki otoriter kişilerin varlığına bağlı olmak yerine, artık gücünü nesnel kaynaklardan alabilir. Bu artık birikmiş olan stokun sosyal zihin süreçlerinden doğduğu gerçeğinde görece küçük bir yarar vardır. Öncelikle, bu arzda ete kemiğe bürünen şey çoğunlukla bireyin mevcut değer duygularıyla oldukça bağlantısız olan uzak kuşakların işidir. Ama bunun da ötesinde, bu arzın nesnellik formu, aşırı-sosyal doğal kaynağa açık olması sayesinde öznel kişilikten ayrılır ve zihinsel içeriği tür ve derece açısından çok daha belirgin bir biçimde geleneksel olarak oluşturulan fikirlerden çok kendine mal etme güçlerine dayalı hale gelir. İleride daha fazla üzerinde durulacak olan ve tarikatın karakteristiği olan "güven" (*Vertrauen*) özelliğinden duygular kategorisindeki yerini alan gizli toplum içindeki ilişkilerin özel mahremiyeti, söylenenlerin sonucu olarak, ruhsal içerikler geleneği birliğin ikincil hedefi olduğunda, gizemlerinin içeriğini yazıya dökmekten doğal olarak kaçınır.

Gizliliğin tekniği hakkındaki bu konularla bağlantılı olarak, gizlenmenin, topluluğun maddi çıkarlarının teşviki için tek yol olmadığı unutulmamalı. Gerçek çoğu açıdan tam tersidir. Grubun yapısı çoğunlukla belirli konuları genel bilgiden saklamayı garanti etme amacı taşır. Bu, özü ezoterik bir doktrin, teorik, mistik, dinsel bir bilgi olan özel gizli toplum türlerinde geçerlidir. Bu durumda gizlilik sosyolojik bir kendi içinde sondur. Konu duyurulması önlenecek bir doktrine dönüşür. Üyeliğe kabul edilmek, ortak gizlilik garantisi amacı için bir topluluk oluşturur. Bu üyelikler sadece birbirine bağımlı olmayan kişiliklerden ibaretse, sır kısa zamanda yok olur. Sosyalleşme, bu bireylerin her birine sırrı açıklama dürtülerine karşı kendisini güçlendirmek için psikolojik bir kaynak sağlar. Gizlilik, gösterdiğim gibi, tecrit olma ve bireyselleşmeye yönelik çalışıyorsa, sosyalleşme karşı etkide bir faktördür. Eğer bu genel olarak gizli toplumun sosyolojik anlamıysa, yukarıda karakterize edildiği gibi, gizliliğin sadece sosyolojik bir teknik olmadığı, çömezler için gözdağı ve aşamalı üyeliğe kabul olan yemin ve

mutlak sessizliğin aynı amaca hizmet etmesi gibi, sosyalleşmenin de gizliliğin daha iyi korunması için bir teknik olduğu en açık bir şekilde ortaya çıkar. Sağlam bir birleştirme oranının teşviki niteliksel olarak daima değişken olan niceliklerin eklenmesiyle hoşnut oluyormuş gibi, bütün sosyalleşme türleri bireyselleşme ve sosyalleşme ihtiyaçlarını kendi formları ve hatta kendi içerikleri içinde karıştırır. Böylece gizli toplum, *toplum* olması olgusuyla, her sırra özel olan ayrıştırıcı faktörü dengeler.

Gizlilik ve bireyci ayrılık kararlı bir şekilde bağlılaşıktır, öyle ki gizliliğin sosyalleşmesi iki karşıt rol oynayabilir. Öncelikle, biraz önce belirtildiği gibi, gizliliğin sonraki devamı süresince yalıtma eğiliminin kısmen nötrleşebilmesi için gizli tarikat içinde topluluk dürtüsünün tatmin olması amaçlanabilir, bu sırada dünyanın geri kalanına ilişkin olarak veto edilir. Diğer yandan, prensipte gizlilik, ayrıntılarla anlatmanın prensipte reddedildiği durumlarda görece önemini yitirir. Örneğin masonluk, amacının en evrensel toplum, "birliklerin birliği", bütün özel karakterleri reddeden ve sadece bütün iyi insanlar için ortak olan özü benimsemeyi amaçlayan tek birlik olduğunda ısrar eder. Bu gittikçe daha belirginleşen eğilimle birlikte, örgütlerin gizlilik unsuruna, dış dünyaya getirdiği sadece şekilsel ilişkilere izin veren kısıtlamalarına karşı bir kayıtsızlık da artmaya başlar. Gizlilik artık sosyalleşme ile teşvik edilir ve onun tarafından iptal edilir; bu da hiçbir çelişki içermez. Bunlar sadece gizliliğin bireyselleşmeyle bağlantısının kendini ifade ettiği farklı formlardır – bir nevi zayıflık ve korkunun birbirine bağımlılığının kendini, zayıfların kendini korumak için sosyal bağlanma aradığı olgusunda ve yalnızken olduklarından daha fazla tehlikeyle karşılaştıklarında sosyal ilişkilerden kaçındıkları olgusunda kendini göstermesi gibi.

Yukarıda bahsedilen üyelerin aşamalı kabulü ayrıca, sosyolojik formların, gizli toplumların özel bir şekilde işaretlendiği, çok daha kapsamlı ve kollara ayrılan bölümüne aittir. Hiyerarşi, aşamalı eklemlenme, bir toplum unsurları ilkesidir. Gizli toplumların özellikle işbölümü ve üyelerinin derecelendirmesini düzenlemek için kullandıkları arınma ve

sistematikleşme şimdi tartışılacak olan bir diğer özellikle aynı çizgidedir; yani hayatlarına dair *faal bilinçleriyle.* Bu hayat organik olarak daha içgüdüsel güçlerin sürekli düzenleyici bir iradesinin yerini alır; yani içten büyümenin, yapıcı amaçlılığın. Yapılarındaki bu akılcı unsur kendini en net şekilde dikkatle düşünülmüş ve keskin hatlı mimarisinde ifade eder. Örnek olarak, *Carbonari* grubu modelinde organize olan ve 1893'te bir mahkeme sürecinin sonucunda tanınır hale gelen gizli Çek tarikatı *Omladina*'nın yapısını verebiliriz. *Omladina*'nın liderleri "baş parmak" ve "parmaklar"a bölünmüştü. Gizli toplantıda üyeler tarafından bir "baş parmak" seçiliyordu. O ise dört "parmak" seçiyordu. Bu parmaklar başka bir "baş parmak" seçiyor ve bu ikinci "baş parmak" kendini ilk "baş parmağa" tanıtıyordu. İkinci "baş parmak" dört "parmak" daha seçiyordu; bunlar bir "baş parmak" daha; ve böylece eklemlenme devam ediyordu. İlk "baş parmak" diğer bütün "baş parmakları" tanıyordu, ama diğer "baş parmaklar" birbirini tanımıyordu. "Parmaklar"dan sadece aynı "baş parmak" altında gruplanan dört tanesi birbirini tanıyordu. *Omlandina*'daki bütün işlemler ilk "baş parmak", "diktatör" tarafından yürütülüyordu. Diğer "baş parmaklar"ı bütün girişimlerle ilgili bilgilendiriyordu. O zaman "baş parmaklar" kendi altlarına, "parmaklar"a gerekli talimatları veriyordu. Karşılığında "parmaklar" da kendilerine tahsis edilen *Omlandina* üyelerine talimat veriyordu. Gizli toplumun hesaplama ve bilinçli irade temelinde inşa edilmesi gereği, bu rasgele inşa işleminin, önceden tertip programlarının doğal eşlikçisi olan özel tutkuya bir esneklik sağlar. Bütün şema düzenleri – bilim, davranış, toplum – saklı bir zorunluluk gücü içerir. Düşüncenin dışındaki bir materyali düşünce tarafından geliştirilmiş bir forma tabi tutar. Eğer bu, *a priori* ilkelere göre gruplar organize etme girişimleri için geçerliyse, büyümeyen, tasarımla inşa edilen, bütün despotik ya da sosyal şemalardan daha küçük bir hazır yapım inşa materyali miktarıyla hesaplanması gereken gizli toplumun en yüksek seviyesinde de geçerlidir. Kendi içlerinde zorlayıcı güçler olan plan yapma ilgisine ve yapıcı dürtüye eklenerek, önceden plan-

lanmış anahatlar, sabit pozisyon ve rütbelerle uygun olarak bir toplum organizasyonunda, gelecek ve ideal olarak itaatkâr insan grubu üzerinde kararlı bir etki uygulama uyaranına sahibiz. Bu dürtü bazen her türlü faydadan kararlı bir şekilde ayrılır ve fantastik bir hiyerarşi yapısından zevk alır. Örneğin dejenere Masonların "yüksek seviyeleri" gibi. Açıklama amacıyla "Afrikalı Usta İnşaatçılar Tarikatı"ndan birkaç detay verebilirim. On sekizinci yüzyılın ortalarında Almanya ve Fransa'da kuruldu ve Mason tarikatının ilkelerine uygun olarak kurulmuş olsa da, Masonluğu yok etmeyi hedefledi. Bu çok küçük toplumun yönetimi on beş görevli tarafından gerçekleştiriliyordu; summus kayıt görevlisi, summi locum teğmenler, kıdemli, alt-kıdemli, din adamı vs. Tarikatın yedi seviyesi vardı: İskoç Çömezler, İskoç Kardeşler, İskoç Efendiler, İskoç Şövalyeler, Atlı Regii, Secta Consueta Atlıları, Silentii Regii Atlıları; vs.

Hiyerarşinin gelişimi ve benzer sınırlamalarla paralel olarak, gizli toplumlarda ritüel yapısı olduğunu gözlemliyoruz. Burada ayrıca tarihsel örgütlerin önyargılarından kurtulmak onlara büyük bir özgürlük ve form zenginliği temeli inşa etme imkânı sağlar. Belki kararlı ve karakteristik farkların gizli toplumu açık toplumdan ve kullanım değerleri, formüller, ayinler ve bütün bunların üstünlüğü ve antitez ilişkisini toplumun temsil ettiği amaçlardan ayırması için harici bir eğilim yoktur. Toplumun temsil ettiği amaçlar çoğunlukla ritüel sırrından daha az dikkatle saklanır. İlerici Masonluk gizli bir kombinasyon olmadığını açıkça vurgular: yani üyelerini, amaçlarını ya da eylemlerini saklamaya gerek yoktur; sessizlik yemini sadece Mason ayinlerinin formunu kapsar. Yani on sekizinci yüzyılın sonlarında öğrenci tarikatı olan *Amicisten* yönetmeliğinin I. bölümünde bu karakteristik hükme sahiptir:

Her üyenin en kutsal görevi tarikatın refahıyla ilgili konularda mutlak sessizliği korumaktır. Bu konular arasında: tarikatın sembolleri ve tanıma işaretleri, birlik kardeşlerinin isimleri, törenler vs.

Aynı yönetmelikte daha sonra amaçlar ve tarikatın karakteri açıklanır ve net bir şekilde belirtilir! *Carbonari*'nin yapısı ve karakterini tanımlayan oldukça sınırlı boyuta sahip bir kitapta, yeni üyelerin kabulü ve toplantılarda törensel formlar ve kullanımların anlatımı yetmiş beş sayfa tutar! Daha fazla örnek vermek gereksiz. Gizli toplumlarda ritüelin rolü, eski dinsel-mistik tarikatlardan 18. yüzyılın Gülhaçlılarına ve en ünlü suç örgütlerine kadar, yeterince iyi biliniyor. Bu bağlantının sosyolojik nedenleri hemen hemen aşağıda belirtilenlerdir.

Gizli toplumlarda ritüel uygulamasında şaşırtıcı olan şey sadece gözlemlenen kesinliği değil, öncelikle bir sır olarak saklanma endişesidir – sanki açığa vurulması toplumun amaç ve eylemlerine, hatta toplumun varlığına ihanet kadar kötü bir şeymiş gibi. Bunun işlevi muhtemelen dışsal formların bütününün sır tarafından özümsenmesi aracılığıyla gizli toplumun sahip olduğu bütün eylem ve ilgi türlerinin bir bütün haline geldiği gerçeğidir. Gizli toplum kendisine özel kategoriler arasında bir yaşam-bütünlüğü türü oluşturmayı amaçlamak zorundadır. Toplumun güçlü bir şekilde vurguladığı amaçlar çekirdeği etrafında, tıpkı ruhun etrafındaki beden gibi bir formüller yapısı ve gizliliğin koruması altındaki yerler inşa edilir; çünkü sadece bir parçanın diğerini desteklediği, uyumlu bir bütün var olabilir. Bunun, harici gizlilik şemasında güçlü bir şekilde vurgulanması gereklidir; çünkü gizlilik bu yüzeyselliklerle ilgili olarak kaçınılmaz bir son değildir ve toplumun gerçek çıkarları konusunda olduğu kadar doğrudan talep edilmez. Bu askeri örgütler ve dini topluluklarda da çok farklı değildir. Her ikisinde de şematizmin, formlar bütününün, sabit davranışların bu kadar büyük bir alan kaplamasının nedeni genel bir fikir olarak hem askeri hem de dini kariyerin insanın bütününü talep etmesidir; yani her biri bütün hayatı özel bir düzleme yansıtır; her biri özel bir bakış açısından, bir dizi enerji ve ilgiyi bağlantılı bir birimde birleştirir. Gizli toplum da genellikle aynı şeyi dener. Temel özelliklerinden biri, sadece kısmi çıkarlar yoluyla bireyleri kendine bağladığında, toplum özünde sadece faydacıl bir kombinasyon olduğun-

da bile bireyleri daha geniş bir kapsam içinde bir araya getirir ve onları, açık bir toplumda aynı ortak amacın yapacağından daha fazla karşılıklı zorunluluklara tabi tutar. Ritüelin sembolizmi birbiriyle belli belirsiz bağlantılı çok sayıda duyguyu canlandırdığından, kendini tamamen adayan insanlardan çok daha fazlasının ilgilerine dokunduğundan, gizli toplum bu ilgileri bireye yönelik bütünlüklü bir talep haline getirir. Ritüel form yoluyla gizli toplumun özel amacı hem sosyolojik hem de öznel olan kapsamlı bir birim ve toplama doğru yayılır. Dahası, böyle bir şekilcilik yoluyla, tıpkı yukarıda tartıştığımız hiyerarşik yapı yoluyla olduğu gibi, gizli toplum, kendini antitez olarak sunduğu şekilsel dünyanın bir nevi muadilini oluşturur. Burada evrensel olarak ortaya çıkan sosyolojik bir normla karşı karşıyayız; yani, aslında içinde yer aldıkları daha büyük yapılara zıtlık oluşturmak ve onlardan ayrılmak ama daha büyük yapıların formunu kendi içinde tekrarlamak. Sadece bir şekilde bir bütün olarak kabul edilebilecek bir yapı, unsurlarını sıkıca bir arada tutabilecek bir yapıya sahiptir. Üyelerinin birleştirici bir hayat akımının kanalları olması sayesinde, organik bütünlük türünü, bireysel üyelerinin çoktan benimsediği ve bu taklit yoluyla kolayca bir paralel sunabilecek, daha büyük bir bütünden alır.

Aynı ilişki gizli toplumlarda ritüel sosyolojisi için aşağıdaki nedeni de sağlar. Her toplum içinde bir ölçü özgürlük barındırır, bu özgürlük o toplumun yapısı içinde sağlanmış değildir. İster gizli toplum, *Vehme*'de olduğu gibi, siyasi alanın eksik yargılama hakkını tamamlasın; ister, suç örgütleri örneğinde olduğu gibi o bölgedeki yasaya karşı bir ayaklanma olsun; isterse "gizemler" örneğinde olduğu gibi kendilerini büyük bölgenin emir ve yasaklarının dışında tutsunlar – her durumda gizli toplumu karakterize eden ayrılık hali (*Heraussonderung*) bir özgürlük tonuna sahiptir. Bu özgürlüğün uygulanmasında toplumun kurallarının geçerli olmadığı bir alan işgal edilir. Bu haliyle bir gizli toplumun doğası özerkliktir. Ancak, bir nevi anarşiye yaklaşır. Genel tutarlığı kolayca elde eden birlik bağlarından çekilmek, gizli toplumda köksüz kalmak, yaşamla sağlam bir

bağın noksanlığı (*Lebensgefühl*) ve kısıtlayıcı tereddütler olarak sonuçlanır. Ritüelin değişmezliği ve ayrıntılılığı kısmen bu eksikliği dengeleme görevi görür. Ayrıca insanların özgürlük ve yasa arasında yerleşik bir orana ne kadar ihtiyaç duyduğunu gösterir; ve dahası, ikisinin görece miktarı onun için tek bir kaynaktan bildirilmediği durumda, böyle bir oran belirlenene kadar söz konusu miktarı herhangi bir kaynaktan türetilen başka bir miktara göre güçlendirme girişimlerini sergiler. Ritüelle gizli toplum kendini, maddi kopuşu ve kendine yeterliliğine bir tamamlayıcı olarak talep edilen, gönüllü olarak şekilsel bir kısıtlamaya tabi tutar. Masonlar arasında, çalışma şeklinde ciddi bir birlik, bütün örgütlerin ritüellerinde en yüksek derecede aynılık talep edenler, en fazla siyasi özgürlüğe sahip olan Amerikalılardır; tam tersine, esaret miktarının özgürlüğe getirilen kısıtlamalar yönünde karşı bir talebe çok sınırlı bir yer bıraktığı Almanya'da her bir bireysel örgütün kendi işini yürütmesi konusunda daha fazla özgürlük söz konusudur. Dolayısıyla, gizli toplumun ritüelinin temelde anlamsız, şematik kısıtlaması kesinlikle anarşiye yaklaşan özgürlüğüne, dahil olduğu çevrenin kurallarından ayrışmasına tezat oluşturmaz. Tıpkı gizli toplumların çok yaygın varlığı gibi, bir kural olarak, kamunun kısıtlanmasının, polis düzeni siyasetinin, polis baskısının bir kanıtıdır; yani, tam tersine, bu toplumların içindeki ritüel düzenleme, insan doğasının dengesinin kısıtlamayı bir karşı-etki olarak ürettiği, prensipte özgürlük ve serbestliği kanıtlar.

Bu son düşünceler, gizli toplumların hâlâ göze çarpan özelliklerine yapacağım analizi dayandıracağım metodolojik ilkeye götürüyor. Konu, kısaca, bu özelliklerin genel olarak hangi ölçüde tipik sosyalleşme özelliklerinin sayısal değişiklikleri olduğudur. Gizli toplumların bu temsil şeklini belirlemek için, sosyolojik formlar bütünündeki konumlarını tekrar gözden geçirmemiz gerekir.

Toplumlardaki gizli unsur öncelikli bir sosyolojik gerçek, belirli bir ilişki formu ve nüansı, grubun ya da grup üyelerinin alışkanlıklarını belirleyen diğer faktörlerle doğrudan ya da aracılı bir karşılıklılıkta şekilsel bir ilişkidir. Diğer yan-

dan, gizli toplum ikincil bir yapıdır; yani ancak tamamlanmış bir toplumun içinde ortaya çıkabilir. Başka bir deyişle gizli toplum, tıpkı diğer toplumların, ve hatta kendisinin bile, üst ve alt ilişkileri, nahoş amaçları ya da girişimci karakteri ile karakterize edilmesi gibi, sırrı tarafından karakterize edilir. Ancak kendilerini bu özelliklerle inşa edebilmeleri sadece zaten mevcut olan bir toplumun önkoşulları altında mümkündür. Gizli toplum kendisini, daha büyük toplumun dahil olduğu daha geniş bağlantının antitezi olarak belirler. Bu antitez, amacı ne olursa olsun, dışlama ruhunun içinde niyetlenilen bütün olaylardadır. Bütün toplumu tamamen fedakâr bir ruhta belirli bir hizmete dönüştürmeyi ve görevini tamamladıktan sonra kendisini feshetmeyi amaçlayan gizli toplum bile toplamdan geçici ayrışmasını amacının kaçınılmaz tekniği olarak kabul eder. Bu nedenle daha büyük gruplar tarafından sınırlanan daha küçük grupların hiçbiri, sosyolojik birlikleri tarafından, gizli toplumun şekilsel kendine yeterliliği konusunda yaptığı kadar zorlanmaz. Sırrı, onları bir esaret gibi çevreler, bunun ötesinde maddi, ya da en azından şekilsel karşıtlık dışında bir şey yoktur, böylece toplumu bir bütün olarak kendi içine kapatır. Her tür gruplaşmalarda, grup yaşamının *içeriği*, haklar ve görevler alanında üyelerinin eylemleri bilinçlerini o kadar doldurabilir ki, normal koşullar altında sosyalleşme gerçeği neredeyse hiçbir rol oynamaz. Diğer yandan, gizli toplum üyelerinin kendi zihinlerinden kaçmak için bir toplum oluşturduğunun kesin bir şekilde farkına varmasına izin vermez. Sırrın her zaman algılanabilir ve her zaman korunması gereken dokunaklı özelliği, sırra bağlı olan birlik formuna, diğer birimlerle kıyaslandığında egemen olan bir anlam sağlar.

Gizli toplumda organik büyüme, toplanmada içgüdü özelliği, birbirine ait olmak ve bir bütün oluşturmak konusunda doğal ilerleyiş mutlak biçimde eksiktir. İçerikleri ne kadar mantıksız, mistik, izlenimci (*gefühlsmässig*) olursa olsun, kurulma şekilleri her zaman bilinçli ve kasıtlıdır. Baştan itibaren ortaya çıkışları ve *bir toplum olma bilinçleri* sürekli olarak vurgulanır. Bu anlamda gizli toplum, birleşmenin

aşağı yukarı yaşamın ortak köklere sahip olduğu unsurların doğal biçimde birlikte büyümesinin ifadesi olduğu bütün genetik (*triebhaft*) toplumların antitezidir. Sosyolojik formu teleolojik kombinasyonuyla (*Zweckverband*) aynıdır. Bu buluşma, gizli toplumların yapısındaki form tanımlamalarının özel kesinliklere ulaştığını ve temel sosyolojik özelliklerinin oldukça genel ilişki türlerinin sayısal yükselişlerden ibaret olduğunu anlamayı kolaylaştırır.

Bu özelliklerden biri daha önce belirtildi; sosyal çevreyi kapatma yoluyla toplumun karakterizasyonu ve tutarlılığı. Bu amaçla çoğunlukla karmaşık tanıma işaretleri kullanılır. Bu sayede birey, topluma üye olduğunu kanıtlar. Gerçekten de, yazının genel olarak kullanılmaya başlamasından önceki dönemlerde, bu tür işaretlerin kullanımı zorunluydu. Günümüzde diğer sosyolojik kullanımları sadece kimlik belirtme amacının önüne geçer. Tanımlayıcı kimlik kartı eksik olduğu sürece, farklı yerlerde alt bölümlere sahip olan bir tarikat, bu işaretler kullanılmadığında, yetkili olmayanı dışlama ve sadece üyelerin çıkar ya da bilgi edinebilmesi haklı taleplerini güvenceye alma uygulamalarını gerçekleştiremezdi. Bu işaretler sadece hak eden, onları sır olarak saklamaya söz veren ve tarikatın üyesi olarak meşrulaşma amaçları için kullanabilecek olan kişilere açıklanıyordu. Bu ayrıcı çizgileri çizme amacı, doğa insanları (özellikle Afrika'da yaşayanlar ve Amerikan yerlileri) arasındaki belirli gizli tarikatların gösterdiği ilerlemeyi net biçimde karakterize eder. Bu tarikatlar sadece erkeklerden oluşur ve temel olarak kadınlardan farklarını vurgulama amacı güder. Üyeleri eylem sahnesine çıktığında kimliğini gizler ve kadınların kendilerine yaklaşmasını, ciddi ceza tehdidiyle yasaklamak gelenekseldir. Yine de kadınlar arada bir, bu korkunç figürlerin hayalet değil kendi kocaları olduğunu keşfetmek için gizlilik perdelerine yeterince nüfuz etmeyi başarabildi. Bu olduğunda, tarikatlar çoğunlukla bütün anlamını kaybetti ve zararsız maskeli gösteri seviyesine düştü. Doğa insanlarının farklılaşmamış duyusal görüşleri, bu tür tarikatların kendini soyutlama arzusu ve hakkına sahip olanların kılık değiştirerek ya da başka bir şekilde kimliklerini gizleyerek vurgula-

mak istedikleri daha bütün bir ayrışma kavramı oluşturamaz. Bu, kimlik gizlemenin en ham ve harici olarak en radikal formudur; sadece kişinin özel eylemini değil, kişinin bütününü gizlemek; tarikat gizli olan bir şey yapmaz, onu oluşturan insanların toplamı onu bir sırra dönüştürür. Bu gizli toplum formu, bütün aktörlerin kendilerini özel bir etkinliğe adadığı ilkel entelektüel düzleme karşılık gelir; yani etkinliğin, bütün üyelerinden daha azının paylaşabileceği bir karakter sağlayacak kadar somutlaşmadığı düzleme. Dolayısıyla, sırrın açığa çıktığı anda bütün ayrışmanın anlamsız hale gelişi ve tarikatın, araçları ve dışavurumlarıyla, iç anlamını yitirmesi de anlaşılır.

Söz konusu örnekte ayrışma bir değer ifadesi gücüne sahiptir. Başkalarından ayrışılır; çünkü başkalarınınkiyle ortak bir özelliği benimseme isteksizliği söz konusudur ve başkalarıyla kıyaslandığında her birinin kendi üstünlüğünü işaret etme arzusu vardır. Bu neden her yerde maddi (*sachlich*) amaçların peşinde kurulanlardan net bir şekilde ayrılan grupların oluşumuna yol açar. Kendini ayrıştırmak isteyenlerin bir kombinasyon oluşturduğu gerçeğinin sonucu olarak bir aristokrasi ortaya çıkar. Bu aristokrasi bireylerin kendilik bilinçlerini toplamlarının ağırlığı yoluyla güçlendirir ve artırır. Bu ayrıcalıklılık ve grupların oluşumu böylece, ona çoğu durumda değer anlamında "özel" damgasını sağlayan bir aristokrasi inşa etme amacı ile birbirine bağlanmıştır. Okul sınıflarında bile, birbirine yakından bağlı çok küçük yoldaş gruplarının, örgütlenmemiş olan başkalarına kıyasla kendilerini elit olarak kabul ettiklerini gözlemleyebiliriz. Örgütlenmemiş olan kişiler de kin ve kıskançlıkla da olsa, gönülsüz bir şekilde bu yüksek değeri kabul eder. Bu örneklerde gizlilik ve gizlilik rolü yapmak (*Geheimnistnerei*), ayrışma duvarını daha da yükseltme ve grubun aristokratik doğasını güçlendirme yollarıdır.

Gizli ilişkilerin genel sosyolojik ayrıcalıklılığın yoğunlaşması olarak ifade edilen bu anlamı, politik aristokrasilerde çok dikkat çekici bir şekilde ortaya çıkar. Aristokratik kontrol gizliliğinin, aristokrasinin gereklilikleri arasında her zaman bir yeri oldu. Bu gizlilik, bilinmeyenin korkunç, güçlü

ve tehdit edici göründüğü psikoloji gerçeğinden faydalanır. Öncelikle, bu gerçeği yönetici sınıfın sayısal küçüklüğünü gizlemek için kullanır. Sparta'da savaşçı sayısı mümkün olduğu durumlarda gizleniyordu. Venedik'te aynı amaç, bütün *nobili*'nin basit siyah kostümler giymesi kararında da görülür. Dikkat çekici giysiler, yönetenlerin sayısının ne kadar az olduğunun görülmesini engellemek için yasaklanmalıydı. Bu örnekte politika, en yüksek seviyedeki yöneticilerin dahili çemberini tamamen gizlemek için uygulanırdı. Üç devlet engizisyoncusunun isimleri sadece onları seçen 10 kişilik Konsül tarafından bilinirdi. Bazı İsviçre aristokrasilerinde en önemli yargıç nüfuz bölgelerinden birine "gizli görevliler" (*die Heimlichen*) adı veriliyordu ve Freiburg'da aristokrat aileler *die heimlichen Geschlechter* olarak tanınıyordu. Diğer yandan demokratik ilke, duyuru ilkesiyle bağlantılıdır ve aynı amaçla genel ve temel yasalar oluşturma eğilimindedir. Bu eğilim sınırsız özne sayısıyla ilişkilidir ve doğası gereği kamusaldır. Tam tersine, aristokrat rejim içinde gizlilik uygulaması, sadece aristokrasilerin onaylanmış, genel, temel yasalara karşı çıkmayı alışkanlık edinmesi yararına, bu sosyal dışlama ve muafiyetin aşırı abartılmasıdır.

Aristokrat kavramının bir grubun politikasından bir bireyin özelliği olmaya (*Gesinnung*) geçişi durumunda ayrışma ve gizlilik ilişkisi, dışarıdan bakıldığında tamamen değişik bir düzleme erişir. Hem ahlaki hem de zihinsel açıdan mükemmel ayrım (*Vornehmheit*) bütün gizliliği reddeder; çünkü içsel güvenlik başkalarının hakkımızda ne bildiğini ya da bilmediğini, bize dair düşüncelerinin doğru ya da yanlış, yüksek ya da düşük oluşunu önemsizleştirir. Bu üstünlük bakış açısından, gizlilik harici kişilere bir taviz ve onları göz önünde bulundurma bağımlılığıdır. Yani çoğunluğun aristokrat ruhun, kitlelerin umursanmamasının bir işareti ve kanıtı olarak kabul ettiği "maske", kitlelerin bu insanlara verdiği anlamın doğrudan kanıtıdır. Ayrımı gerçek olanların maskesi, çoğunluğun onları anlamadığı, deyim yerindeyse kılık değiştirmeden ortaya çıktıklarında bile, onları görmediğidir.

Evrensel bir form gerçeği olarak gizliliği ilerleyici bir teknik şeklinde kullanan çemberin dışında kalan her şeye karşı engel, gizli toplumların son gizemlerine girişin alışkanlık olduğu ve gizli toplumların diğer sosyolojik özelliklerine ışık tutan derecelerin çokluğu yoluyla özel bir renk kazanır. Bir kural olarak çömezden, topluma kabul edilmesinin ilk aşamalarından önce dahi gerçekleşecek her şeyi sır olarak saklayacağına dair çok ciddi bir vaat talep edilir. Bununla birlikte gizliliğin etkileyebileceği, yürürlüğe sokabileceği mutlak ve şekilsel ayrışmadır. Yine de, bu koşullar altında tarikatın temel içeriği ya da amacı çömezin erişimine ancak aşamalı olarak açıldığından – amaç ister gizemlerin kutsanması yoluyla ruhun arınması ve kurtuluşu olsun, isterse *Haşhaşiler* ve diğer suç örgütlerinde olduğu gibi, bütün ahlaki kısıtlamaların mutlak biçimde ortadan kaldırılması olsun – maddi konulardaki ayrışma aksi durumlarda emredilir. Yani daha sürekli ve göreceli hale getirilir. Bu yöntem uygulandığında, üyeliğe yeni kabul edilen kişi dışarıdaki bir kişiye benzer durumdadır. Yeni kişinin test edilmesi ve ilişkinin bütünü ya da merkezini kavrama noktasına kadar eğitilmesi gerekir. Ancak, bununla birlikte yeni kişiye dış dünyadan koruma ve yalıtılma da sunulur. Bu da giriş yeminiyle elde edilen korumanın ötesine geçer. Druidler örneğinde tesadüfen gösterildiği gibi – hâlâ denenmemiş olanın ihanet etme imkânı da çok düşüktür; çünkü bir bütün olarak toplumu çevreleyen gizli ilke içinde aşamalı gizlilik, aynı zamanda temelini oluşturduğu esnek bir savunma alanı da oluşturur. Egzotik ve ezoterik üyelerin antitezi, Pisagorcular örneğinde gördüğümüz gibi, bu koruyucu anlaşmanın en dikkat çekici formudur. Sadece kısmi üye kabul edilen kişinin çevresi, kesinlikle üye kabul edilmeyene karşı geniş bir tampon bölge oluşturur. "Amaç" her yerde çifte işlevi bağlamak ve ayırmak olduğundan – ya da daha doğrusu tek bir rol oynamasına rağmen bizim, onu sezgi kategorilerimize ve görüş açımıza göre birleştirici ve ayırıcı olarak değerlendirmemizden – bu bağlantıda dahili olarak birbiriyle çatışan eylemlerin bütünlüğü çok net biçimde görülür. Tam da toplumun alt seviyelerinin sırrın gerçek merkezine do-

laylı bir geçiş oluşturması geritepki küresinin aşamalı bir şekilde sıkıştırılmasına neden olur. Bu da tamamen dışarıda ya da tamamen içinde radikal bir duruşun tutarsızlığından çok daha güvenli bir koruma sağlar.

Sosyolojik kendine yeterlilik kendini bir grup egoizmi olarak pratik bir etki içinde sunar. Grup, kendi amaçlarını kendisinin dışındaki yapıların amaçlarına gösterdiği aynı umursamazlıkla takip eder. Birey örneğinde bunun adı egoizmdir. Bireyin bilinci için bu tutum muhtemelen, grup amaçlarının kendi içlerinde aşırı-bireysel, nesnel bir özelliğe sahip oldukları gerçeğinden ahlaki bir mazeret edinir. Grup egoizminin işleminden doğrudan kazanç sağlayan bir birey bulmak çoğunlukla imkânsızdır. Grup programına bu uyumluluk kurucularından cömertlik ve fedakârlık talep eder. Ancak buradaki tartışma konusu etik değerlendirme değil, grup egoizminin etkisi ya da işaretiyle grubun kendi çevresinden kopuşudur. Kendisini daha büyük bir çevre içinde sürdürmek ve geliştirmek isteyen küçük grup örneğinde, herkesin gözleri önünde sürdürüldüğü sürece bu politikada belirli sınırlar olacaktır. Bir kamu topluluğu daha büyük bir organizasyonun diğer toplumlarına ya da organizasyonun kendisine ne kadar düşman olursa olsun, nihai amaçlarını gerçekleştirmenin bütünün avantajını artırdığını her zaman belirtmelidir. Bu göstermelik belirtme ihtiyacı her durumda eylemlerinin gerçek egoizmine biraz kısıtlama getirecektir. Gizli toplumlar örneğinde bu ihtiyaç yoktur. Diğer toplumlara ya da toplumun bütününe karşı en azından bir düşmanlık olasılığı verilir. Açık toplum bu olasılığa meydan veremez ve dolayısıyla kısıtlamalar olmadan bunu uygulayamaz. Açık toplumu, onu kuşatan bütünün teleolojisiyle düzenlemek için vazgeçilmez olan ikiyüzlülük ve tenezzülden vazgeçilerek gizli toplumun sosyal çevresinden ayrışması daha kararlı bir şekilde sembolize ve teşvik edilemez.

Her gerçek toplumun sayısal sınırlamasına rağmen, hâlâ önemli miktarda içsel eğilim mevcuttur: Dışlanmayan herkes içeridedir. Belirli politik, dini ve sınıf çevreleri içinde, belirli koşulları yerine getiren herkes o çevreyle ilişkili kabul

edilir. Örneğin, bir devletin sınırları içinde doğan herkes, özel durumlar onu bir istisna yapmadığı sürece, oldukça karmaşık sivil toplumun bir üyesidir. Belirli bir sosyal sınıfın üyesi, aslında, gönüllü ya da gönülsüz olarak kendini dışarıda bırakmazsa, bu gruba ait olma gelenek ve yöntemlerine dahil edilir. Aşırı örnek, bir kilisenin insan ırkının bütünlüğünü gerçekten kapsadığı iddiasıyla sunulur. Sadece tarihi kazalar, günahta ısrar etme ya da özel bir ilahi amaç bir kişiyi dini cemaatten dışlar. Bu nedenle burada yol, genel olarak toplumların sosyolojik anlamı ilkesinde bir ayrışma ve uygulamada yumuşayan kesinlikleri şeklinde ikiye ayrılır. Temel ilkeye karşıt olarak: Açıkça dışarıda bırakılmayan kişi içeridedir, ve diğeri: Açıkça içeriye alınmayan kişi dışarıdadır. Sonuncusu gizli toplumlar tarafından çok kararlı bir şekilde temsil edilir. Ayrışmalarının sınırsız karakteri, gelişimlerinin her aşamasındaki bilinç, hem etki hem de neden olarak, açıkça benimsenmeyen kişi açıkça dışarıda bırakılmıştır kuralına sahiptir. Mason kardeşliği, son zamanlarda daha çok vurgulanan gerçek anlamda bir gizli tarikat olmadığı iddiasını, bütün insanları içerme ve dolayısıyla insanlığı bir bütün olarak temsil etme idealinden daha iyi destekleyemezdi.

Dış dünyadan ayrışmanın yoğunlaşması, her yerde olduğu gibi burada da içeride benzer bir dayanışmayı vurgular. Bunlar tek bir sosyolojik tutumun iki farklı sergilenme şeklidir. Bir insana başkalarıyla gizli bir ilişkiye girdiğinde sunulan amaçlar çoğunlukla genel sosyal çevrenin o kadar büyük bir bölümünü dışlar ki, gerçek ve olası üyeler bir nadirlik değeri kazanır. Bu konu dikkatle ele alınmalıdır; çünkü *ceteris paribus*[1] onların yerine başkasını getirmek, sıradan bir toplumdakinden çok daha zordur. Dahası, gizli toplum içindeki her tartışma ihanet tehlikesini de beraberinde getirir, bunu önlemek için birey ile bütünün işbirliği yapması muhtemeldir. Son olarak, gizli toplumların onu çevreleyen sosyal sentezden ayrılmasıyla, çatışmaların çoğu ortadan kalkar. Bireyin bütün sınırlamaları arasında, gizli

[1] (Latince) Diğer bütün şeyler sabitken – çn.

toplumlarla olan ilişkisinden kaynaklananlar her zaman sıradışı bir özelliğe sahiptir. Bunun tam tersine, açık sınırlamalara sahip olan domestik ve sivil, dinsel ve ekonomik, sınıf ve arkadaşlık içinde olan sınırlamalar, içerikleri ne kadar çeşitli olursa olsun, hâlâ çok farklı bir ölçüye ve etki şekline sahiptir. Açık toplumun, tek bir düzlemde yer alan taleplerinin kesiştiğini göstermek için gizli toplumlarla karşılaştırılması gerekir. Aynı zamanda, bu alanlardan tek birinde, bireyin gücü ve ilgi alanı üzerinde rekabetçi bir çatışma yürüttüklerinden, bireyler sert bir çatışma haline girer; çünkü her biri aynı zamanda diğer çevrelerin çıkarları nedeniyle istenmiştir. Gizli toplumlarda, sosyolojik izolasyonlar göz önüne alındığında, bu çatışmalar oldukça sınırlanmıştır. Gizli toplumların amaçları ve programları, açık toplumun bu düzleminden gelen rekabetçi çıkarların kapının dışında bırakılmasını gerektirir. Gizli toplum kendi düzlemine ait olduğundan – bir gizli toplumdan fazlasına ait olan birkaç birey – üyeleri üzerinde mutlak bir egemenlik türü uygular. Bu kontrol, açık işbirliği türünde kolayca doğabilecek çatışmaları önler. Bütün toplumlarda galip gelmesi gereken "Kral'ın Barışı" (*Burgfriede*) özel ve sıradışı sınırlamaları yoluyla gizli toplumlar içinde şeklen benzersiz bir şekilde teşvik edilir. Gerçekten de, bu daha gerçekçi zeminden tamamen uzakta, bu gizlilik formu üyelerini rahatsız edici olabilecek etkilerden korur ve böylece uyumu daha mümkün kılar. Bir İngiliz devlet adamı İngiliz bakanlar kurulunun güç kaynağını onu çevreleyen gizlilik içinde keşfetmeye çalıştı. Kamu hayatında aktif olan herkes, eğer eylemleri gizli tutulursa, küçük bir insan grubunun çok daha kolay anlaşmaya varabileceğini bilir.

Gizli toplumlar içindeki özel bütünlük seviyesi, merkezileşmesinin kesinliğine bağlıdır. Liderlerine sınırsız ve körlemesine itaat örnekleri sunarlar. Bu tabii ki başka yerlerde de gerçekleşir; ancak burada dikkat çekici olan şey diğer bütün yasalara karşı sıklıkla benimsenen anarşist ve negatif tavırdır. Gizli toplumun amaçları ne kadar fazla suç özelliği taşırsa, liderlerinin gücü o kadar sınırsız ve uygulamaları da o kadar acımasız olur. Arabistan'daki *Haşhaşiler*, özellikle

on sekizinci yüzyılda Fransa'da farklı dallara sahip yağmacı bir toplum olan *Chauffeurs*; 17. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar İspanya'da Engizisyon'la ilişkili olan suç örgütü *Gardunas* – doğası kanunsuzluk ve isyan olan bütün bunlar, bazen kendi seçtikleri ve eleştiri ya da sınırlama olmaksızın itaat ettikleri tek bir yöneticinin emrindeydiler. Buna, hiç şüphesiz, her zaman özgürlük ve birlik talebinin arasında var olan, ritüelin ciddiyeti örneğinde gözlemlediğimiz ilişki de katkıda bulunur. Bu ilişki iki eğilimin uç noktalarını birbirine bağlar. Bu toplumların geçerli diğer kuralların karşısında sahip olduğu aşırı özgürlüğün, çıkarların eşitlenmesi uğruna, benzer bir itaatkârlık ve bireysel iradeden vazgeçme aşırılığı ile dengelenmesi gerekir. Ancak daha da temel olarak, gizli toplumun varlığının temeli olan merkezileşme ihtiyacı ve tek bir merkeze bağlı olma egemenliği, özellikle suç örgütü gibi geçimini çevresindeki toplumdan sağladığında, çok sayıda alan ve eylemde bu toplumla birleştiğinde, ihanet ve çıkar oyalamasıyla ciddi olarak tehdit edildiğinde sona erer. Sonucunda gizli toplumun, özellikle herhangi bir nedenle güçlü bir birleştirici otorite geliştiremediğinde özel tehlikelere maruz kalması olağandır. Waldenses özünde gizli bir toplum değildi. Ancak 13. yüzyılda, kendini gözlerden uzak tutmaya mecbur bırakan dış baskıların sonucunda gizli bir topluma dönüştü. Bu nedenle, düzenli toplantılar gerçekleştirmek imkânsız hale geldi ve bu da bir doktrin birliği eksikliğine yol açtı. İzole yaşam ve gelişime sahip, sıklıkla birbirine karşı düşmanca tutuma sahip olan çok sayıda kol ortaya çıktı. Düşüşe geçtiler; çünkü gizli toplumun gerekli ve güçlendirici özelliğine, yani her zaman etkili olan merkezileşmeye sahip değillerdi. Gerçek şu ki, Masonluğun dinamik anlamı doğal olarak kapsamıyla doğru orantılı değildir. Masonluğun zenginliği muhtemelen, ne birleşik bir örgüte ne de merkezi yönetime sahip olan parçalarının kapsamlı özerkliği ile açıklanır. Masonların ortak yaşamı sadece temel ilkeleri ve tanıma işaretlerini kapsadığından, üyelerinin güçlerini bir arada tutan merkezileşme değil, esas itibarıyla sadece eşitlik ve insanlar arasındaki

bağlantı normlarıdır. Bu da gizli toplumun ayrılığıyla ilişkilidir.

Çoğunlukla olduğu gibi, gizli toplumların bilinmeyen liderler tarafından yönetilmesi, bu şekilsel nedenin abartılmasından başka bir şey değildir. Düşük seviyedekilerin kime itaat ettiğini bilmesi arzu edilmez. Bu özellikle sırrı korumak için yapılır ve bu göz önüne alındığında, bütün düzenek böyle bir gizli toplumu inşa etmek için abartılır. Tıpkı İtalya'daki Welf Şövalyeleri'nde olduğu gibi. Bu tarikat 19. yüzyılın başlarında İtalya'nın özgürlüğüne kavuşması ve bütünleşmesi amacına yönelik çalışıyordu. Merkezlerinden her birinde, birbirini tanımayan ama "Görünür" adındaki aracı yoluyla iletişim kuran, altı kişilik bir üst konsey vardı. Ancak gizli liderliğin tek faydası bu değildir. Gizli liderlik daha çok, merkezi uyumun en uç seviyede ve soyut bir şekilde yüceltilmesidir. Taraftar ve lider arasındaki gerilim, lider görüş mesafesinden çekildiğinde en yüksek seviyesine ulaşır. Geriye kalan şey, hiçbir kişisel detayın yer almadığı, en saf ve kusursuz itaat gerçeğidir. Bilinmeyen bir otoriteye, bir yetkililer grubuna, nesnel bir yasanın temsilcisine itaat etmek kararlı bir ciddiyet karakterine sahip olsa da, yetkili kişi prensipte gizli kaldığı sürece, bu itaat daha da yükselerek esrarengiz bir mutlaklık seviyesine ulaşır. Yöneticinin görünür ve tanınır olmasının yanı sıra, kişiliğin gücü olan bireysel telkinin de hâkim olan ilişkide ortadan kalktığı kabul edilmelidir. Yine de bununla birlikte ilişkideki sınırlamalar da yok olur. Yani gerçek ilişkide bulunabilecek tek bir kişinin göreceli, deyim yerindeyse "insani" tavırları. Bu durumda itaatin, sınırlar söz konusu olduğu sürece kesin bir şekilde tanımlanmamış, soyut bir güce – hiçbir yerde görülemeyen ve tam da bu nedenle her yerde beklenebilecek bir güce – tabi olma hissi ile teşvik edilmesi gerekir. Bir grubun egemen otoritenin birliği yoluyla sosyolojik olarak evrensel uyumluluğu, bilinmeyen liderliğe sahip gizli toplum örneğinde, bir *focus imaginarius*'a[1] doğru değişir ve böylece en farklı ve yoğun formunu edinir.

[1] (Latince) Hayali odak – çn.

Gizli toplumun bireysel unsurlarının bu merkezileşmiş itaatle ilişkili sosyolojik karakteri, bireyselleşmeleridir. Toplumun öncelikli amacı bireysel üyelerinin çıkarını geliştirmek olmadığında ve kendi dışına çıkmadığında ve bunun yerine toplum üyelerini dışarıdaki amaç ve etkinlikler için bir araç olarak kullandığında, gizli toplum fedakârlık, bireyselliği yok etme seviyesini artırır. Bu da genel olarak sosyal durumun bir sonucudur. Bu sayede gizli *toplum, gizliliğin* yukarıda vurgulanan bireyselleşme ve farklılaşma özelliğini çoğaltır. Bu, görünüşü ve etkinlikleri neredeyse her zaman kılık değiştirmekle ilişkili olan doğa insanlarının gizli tarikatıyla başlar. Yani bir uzman, doğa insanları arasında kılık değiştirme (*Masken*) gözlemlediğinde, orada en azından gizli bir tarikatın var olabileceğinin mümkün olduğu çıkarımını yapar. Gizli tarikatının özünün bir parçası, üyelerinin kimliklerini gizlemesidir. Yine de, söz konusu kişi öne çıkıp gizli tarikatın bir üyesi olarak kendinden emin bir şekilde hareket eder ve gizlediği tek şey yüzüdür. Bu da kişiliğinin gizli toplumda temsil ettiği rolün ardında kaybolduğunu net bir şekilde vurgular. Yetmişli yıllarda Amerika'da Clannagael adıyla organize olan İrlandalı çetede üyeler isimleriyle değil, sayıyla adlandırılıyordu. Tabii ki bunun amacı gizliliği korumaktı. Ancak bu durum gizliliğin, bireyselliği ne dereceye kadar bastırabileceğine de bir örnek teşkil ediyor. Sadece bir sayı olarak varlık gösteren – benzer durumlarda görüldüğü gibi – diğer üyelerin ismini bilmediği kişiler arasında liderlik, bireysel istek ve yetenekleri çok daha az göz önüne alır. Bu anlamda ritüelin kapsamlı rolü ve ciddiyeti de çok etkilidir. Bu durum, birliğin kendi üyelerini birer birey olarak benimsediği grup örneklerinde tam tersidir. Bütün bunlar hedefin, üyelik ve etkinliğin bireyselliği üzerinde egemen olduğu anlamına gelir. Hiyerarşik tarikat, bireyi sadece belirli bir role sahip unsur olarak kabul eder. Her bir katılımcıya, kişisel hatlarının yok olduğu, geleneksel bir giysi atfeder. Farklı kişilikleri ortadan silmenin bir diğer örneği de, gizli toplumlar üyeleri arasında üst seviyede eşitlik yerleştirdiğinde görülür. Bu, kuruluşlarının despotik karakteriyle çelişmez; çünkü her tür gruplaşmada despotluk

yönetilenlerin eşitlenmesi ile ilişkilidir. Gizli toplum içinde çoğunlukla üyeler arasında kardeşçe bir eşitlik mevcuttur. Bu da diğer yaşam koşullarındaki farklılıklarla keskin bir zıtlık oluşturur. Bunun tipik örnekleri, kardeşlik unsurunun güçlü bir şekilde vurgulandığı dinsel-etik karaktere sahip gizli toplumlarda ve yasadışı doğaya sahip toplumlarda görülür. Bismarck anılarında, genç bir mahkeme çalışanı olarak gözlemlemeye başladığı, Berlin'deki çok geniş bir alana yayılmış bir pedofil örgütten bahseder; ve "bütün sosyal tabakalar tarafından yasaklanmış bu ahlaksızlığın işbirliği içinde uygulanmasının örgüt içindeki eşitleyici etkisi"ni vurgular. Gizli toplumun, birey ile toplum arasındaki tipik ilişkiyi aşırı bir seviyeye taşındığı bu kişiliği kaybetme durumu, sonunda kendini karakteristik *sorumsuzluk* olarak ortaya koyar. Bu bağlantıda da, fiziksel kılık değiştirme (*Maske*) ilkel bir fenomendir. Gizli Afrika tarikatlarının çoğu, ormanın ruhu olarak kılık değiştiren bir adam tarafından temsil edilir. Bu kişi karşısına çıkan herkes üzerinde, istediği ölçüde şiddet gösterebilir, hırsızlık yapabilir ve hatta cinayet işleyebilir. Öfkesine dair ona hiçbir sorumluluk yüklenmez ve bunun nedeninin sadece kılık değiştirmek olduğu çok açıktır. Bu kısmen yönetilemez yöntem sayesinde bu toplumlar üyelerinin kişiliğinin ortadan kaybolmasını sağlar. Eğer bu yöntem olmazsa bu üyeler hiç şüphesiz intikam ve cezalandırma duygularının egemenliğine gireceklerdir. Ancak, sorumluluk ego'yla o kadar yakından bağlantılıdır ki – felsefi açıdan da öyle, tüm bu sorumluluk meselesi sadece ego meselesinin bir ayrıntısıdır – kişinin kimlik özelliklerinin ortadan kaldırılması, söz konusu naif anlayışa göre, sorumluluğun ortadan kalkmasını sağlar. Siyasi ustalık da bu korelasyondan yeterince faydalanır. Amerikan Temsilciler Meclisi'nde gerçek sonuçlara kalıcı komitelerde ulaşılır ve bu kararlar hemen hemen her zaman onaylanır. Ancak bu komitelerin işlemleri gizlidir ve bu yüzden yasama etkinliğinin en önemli kısmı kamunun erişimine açık değildir. Böylece temsilcilerin siyasi sorumluluğu büyük ölçüde silinmiştir; çünkü gözlemlenemeyen işlemlerden kimse sorumlu tutulamaz. Bireylerin işlemlerde

oynadığı rol gizli kaldığından, komitelerin ve Temsilciler Meclisi'nin eylemleri aşırı-bireysel bir otoriteye aittir. Buradaki sorumsuzluk aynı zamanda, grup eyleminin gizliliğiyle bir arada yer alan aynı yoğunlaşmış sosyolojik bireylikten uzaklaşmanın sonucu ya da sembolüdür. Eylemleri gizli olan bütün yönetimlerde, fakültelerde, komitelerde, yönetim kurullarında vs. aynı şey geçerlidir. Birey, çemberin anonim üyesi olarak ortadan kaybolur. Onunla birlikte, somut özel karakterinde onunla hiçbir bağı kurulamayacak olan sorumluluk da böylece ortadan kaybolur.

Son olarak, evrensel sosyolojik özelliklerin bu tek taraflı yoğunlaşması, gizli toplumu çevreleyen büyük çemberin haklı ya da haksız olarak gizli toplumda var olduğunu düşündüğü tehlike ile desteklenir. Güçlü bir merkezileşme, özellikle de siyasi türde, gerçekleştirilmeye çalışılan bir yerde, unsurların birbiriyle iletişimi, içerik ve amaçlarından başlanarak engellenir. Sadece bir birlik olarak, temel ilkeyle uyumlu şekilde bir araya gelebilirler. Merkezi güç, üyeleri ortak bir bütün şeklinde bir araya getirme yetkisini kendine saklamak ister. Merkezi gücün bütün özel toplumlara (*Sonderbund*) karşı kıskanç hevesi bütün siyaset tarihinde yaygındır. Bunun karakteristik bir türü 1481 tarihli İsviçre anlaşmasında görülür. Bu anlaşmaya göre on konfedere devlet arasında ayrı bir ittifak kurulamazdı. Bir diğeri, 17 ve 18. yüzyıllardaki despot yönetimler tarafından çırakların dernek kurmasının yasaklanmasıdır. Bunun üçüncü örneği, sıklıkla modern devlet tarafından sergilenen, yerel siyasi kurumların birbiriyle ilişkisini kesme eğiliminde görülür. Özel örgütten çevresindeki bütüne yönelen bu tehlike, en yüksek seviyesine gizli toplum örneğinde ulaşır. İnsanlar yabancılara ya da kısmen tanınan kişilere karşı nadiren sakin ve rasyonel bir tutum gösterir. Tanınmayan kişiye var olmayan muamelesi yapan budalalık ve bilinmeyeni devasa tehlike ve dehşete dönüştüren endişeli hayal gücü, insan eylemlerine şekil veren alışkanlıklardır. Bu şekilde gizli toplum, sadece gizli olduğu için tehlikeli görünür. Herhangi bir özel organizasyonun günün birinde yasal olarak biriktirdiği güçlerini arzu edilmeyen bir amaç uğrunda kullanıp kullanma-

yacağı bilinmediğinden ve tam da bu yüzden merkezi güçler bu organizasyonlara karşı prensipte güvensizlik duyduğundan, prensipte gizli olan organizasyonlar örneğinde bu organizasyonların gizli olmalarının, barındırdıkları bir tehlikenin üstünü kapattığı şüphesi çok doğaldır. 19. yüzyılın başlarında Katolikliğin baskılarına karşı İngiltere'de kurulan Orangemen toplumları halk içindeki bütün konuşmalardan kaçındı ve sadece gizlilik içinde, kişisel ilişkiler ve yazışmalar aracılığıyla varlığını sürdürdü. Ama onlara kamu tehlikesi görüntüsünü veren de tam olarak bu gizlilik oldu. "Kamu görüşünü etkilemekten kaçınan insanlar kesinlikle güç kullanmayı planlıyordur" şüpheleri doğdu. Böylece gizli toplum, sadece gizli olma temelinde, tehlikeli bir şekilde mevcut güçlere karşı olan komplolarla ilişkilendirilir. Özel organizasyonların evrensel siyasi ciddiyetinin ne kadar abartılabileceği, şu örnekte açıkça görülür: En eski Germanik esnaf loncaları, üyelerine etkili bir yasal koruma sağlardı ve bunun kapsamı devlet korumasının önüne geçerdi. Bir yandan, Danimarka kralları onları kamu düzeninin destekçileri olarak kabul eder ve çıkarlarını korurdu. Ancak karşıt olarak, aynı nedenle, devletin doğrudan rakipleri olarak ortaya çıkarlardı. Bu nedenle Frenk kilise kurulları onları *hain* olarak damgalayarak mahkûm etti. Gizli ilişkiler, merkezi güçlerin düşmanı olarak o kadar kötü bir itibara sahiptir ki, politik anlamda onaylanmayan bütün ilişkiler böyle düşmanca bir tavırla suçlanır!

Son Çıkanlar

Gülhaç Aydınlanması
Frances A. Yates

XVII. yüzyılın başlarında büyü, simya ve Kabala açısından yeni bir çağın başlangıcını haber veren, doğa hakkındaki yüksek seviyedeki bilgi ve kudreti ifşa eden iki manifesto yayımlandı. Yazarı belli olmayan bu belgeler "Gülhaç Kardeşliği" adına yazılmıştı. O zamandan beri bu gizli hareket bitmek tükenmek bilmeyen bir merak konusu ve birçok tartışmanın ilgi odağı oldu. Tanınmış tarihçi ve akademisyen Frances Yates, bu çalışmasında Gülhaç Aydınlanmasıyla ilgili gerçeği ortaya koymakta ve başta İngiltere olmak üzere tüm Avrupa'nın siyasi ve kültürel tarihine etkisini ayrıntılarıyla gözler önüne sermektedir. Çağdaş bilim ve tıbbın şekillenişinde okültün oynadığı rolü tarikat mensubu olan Descartes, Bacon, Kepler ve Newton gibi önemli isimleri çalışmasının merkezine yerleştirerek anlatan Yates'in çalışması, Batı ezoterik geleneğinin anlaşılması bakımından fevkalade önem arzetmektedir.

Yates XVII. yüzyılda Gülhaç manifestoları adı altında yayımlanan dökümanların öncelikle dönemin Alman entelektüel camiasına bir aydınlanma etkisi yarattığını ve çeşitli entelektüellerin gülhaççı unsurları kendi ütopyalarına kattıklarını ifade etmektedir. Yazar Gülhaç hareketinin iki unsur üzerinde durmaktadır; birincisi bu hareketin Hermesçi felsefeye, Kabalizme ve Rönesansın büyü geleneklerine dayandığıdır. İkinci unsur ise XVI. yüzyılın ünlü entelektüellerinden John Dee'nin Gülhaççılık üzerindeki etkisidir. Yates, matematik, numeroloji ve bilim alanında döneminin en önemli uzmanlarından Dee'nin, Almanya, Bohemia ve Prag'ı ziyareti sırasında Gülhaç hareketini etkilediğini öne sürmekte ve Gülhaççıların eserlerinde yer verdikleri bilim ve rasyonaliteyle ilgili görüşlerinin Dee'nin yazılarıyla paralellikler taşıdığını ortaya koymaktadır. Kartezyen felsefe ve Francis Bacon'ın düşünce anlayışlarının da Gülhaççılarla bağlantılı olduğunu ifade eden Yates, Elias Ashmole ve Isaac Newton'ın da Gülhaç aydınlanmasından etkilendiğini ifade etmektedir.

Sosyoloji ve Felsefe
Emile Durkheim

Emile Durkheim'ın belirli makalelerini bir araya getiren bu kitap, yazarın yalnızca şu ya da bu sosyoloji problemi üzerine değil, aynı zamanda daha çoğunlukla filozofları meşgul eden genel problemler -ruhun maddeyle, bilincin doğayla, aklın hissetme yetisiyle ilişkisi- üzerine düşüncelerine ışık tutuyor: Sosyolojinin felsefeyi hangi şekilde ve ne ölçüde yeniden oluşturduğunu gözler önüne seriyor.

Sosyoloji, kendi varoluş hakkını yalnızca pozitif araştırmalarla değil, aynı zamanda ilkelerin müzakeresiyle de kanıtlamak zorunda kalmıştır. Başlangıç dönemindeki bir bilimin kendine tutunma noktası elde etmek amacıyla felsefeye mecbur olmaması ve kendi ferdiyetini yine kendi alanını sınırlandırarak kazanması nadir bir durumdur. Fakat bu bilim; aklı, bilimlerarası ilişkiler, yöntem farklılıkları ve varoluş biçimlerinin hiyerarşisi gibi bir felsefeye işaret eden tüm sorular üzerinde düşünmeye sevk etmeyi başarmıştır.

Yaban Aklın Evcilleştirilmesi
Jack Goody

Claude Levi-Strauss'un ünlü yapıtı *Yaban Düşünce* Batı dünyasında büyük yankılar uyandırmış bir çalışmadır ve çağdaş düşüncenin klasikleri arasında yer alır. İlkel olarak adlandırılan toplumların sınıflandırma ve adlandırma biçimlerini yapısalcı bir analizle değerlendirip, ele aldığı kültürlerin zenginliklerini gözler önüne sererek ilkel denilen toplumlarla gelişmiş toplumlar arasındaki derin yakınlığı vurgulayan bu çalışma ortaya birçok soru atıyordu; bu kitapta tanınmış antropolog Jack Goody, düşünce sistemlerinin işleyişi, toplumsal örgütlenme ve düşünce arasındaki ilişki, sözlü bilginin yazılı ortama aktarılışı sırasında uğradığı değişiklikler, yazının toplumsal düşünce ve örgütlenme biçimlerindeki payı gibi sorulara cevap aramakta ve yazılı iletişimin toplum hayatına etkilerini irdelemektedir. Bu sorularla ilgili doyurucu yanıtlar ortaya koymak amacıyla belli zihniyetler arasındaki genel farklılıkları iletişim yöntemlerindeki değişikliklere, özellikle de yazının gelişimi sırasında gözlenen bir dizi değişikliğe bağlayarak konuyla ilgili belli bir çerçeve saptamaya çalışmaktadır. Tartışma teorik hususların yanında, yazarın bizzat Batı Afrika'dan elde ettiği birtakım deneysel bulgulara ve Ortadoğu'nun eski toplumları hakkındaki birçok kaynak malzemeye dayandırılmaktadır.

Jürgen Habermas ile Avrupa'yı Onarmak
Yves Charles Zarka

"Geleceği tasarlayamasak da en azından şimdiki zamanı ele alabiliriz. Değiştirebileceğimiz, ve muhtemelen iyileştirebileceğimiz, şimdiki zamandır. O halde amaç, bir kehanet söylemi edinmek yerine, geleceğin, bize kendisini bir kader gibi kabul ettirmemesi, bizim arzu ettiğimizden çok farklı olmaması için, şimdiki zaman üzerine düşünmek ve eyleme geçmektir. Elinizdeki kitap, bu bakış açısına göre konumlanmıştır. Avrupa Birliği projesinin insanî ütopyaların tavan arasına kaldırılmaması, projenin, vadettiği demokrasi ve barış ufkunun karşıt güçlerin şiddetli darbeleri altında yok olmaması için ne yapabileceğimiz belirlenmelidir. Gelecek perspektifinde düşünülmesi ve inşa edilmesi gereken şimdiki zamandır. Geleceği, şimdiki zamanda değerlendirmek; bu kitaba can veren felsefi görev budur. Her şeyi yeni baştan yapmak değil, Avrupalı yapıyı demokratik bir Avrupa fikri üzerine oturtmak suretiyle, ona yeni bir yön vermek: Avrupalı halkların katılımı ve siyasetin önceliğinin geri dönmesi buna doğrudan bağlıdır. Elinizdeki eserin amacı tam olarak budur: Muhakeme etmeye olanak veren elverişli kavramları oluşturmaktır; öncelikle yeni bir siyasi amaç, yani Avrupalı devletlerin devletçi değil siyasi Birliği. Burada yeni bir siyasi amaç söz konusu çünkü ne federal örnek ne de konfedere örnek bu duruma uygun düşmektedir. Ardından, ulusal demokrasileri yok etmeyen bir Avrupa demokrasisi: Ulus-sonrası değil ulus-ötesi bir demokrasi."

Yemek, Mutfak, Sınıf (Karşılaştırmalı Sosyoloji Çalışması)
Jack Goody

Yemeğin hazırlanması, sunulması ve yenilmesi tüm toplumlarda ortak bazı özelliklere sahiptir, bu yüzden de Sir James Frazer'dan beri bu konu birçok antropoloğun çalışmalarının merkezinde, çeşitli teorik ve ampirik bakış açıları ile işlenerek yer almıştır. Bu çalışma da Jack Goody'nin Batı Afrika'daki gözlemlerinden yola çıkarak, yukarıda bahsi geçen çabaların bir parçası olarak hazırlanmıştır. Goody, mutfağın karşılaştırmalı tarihsel boyutunu gözden kaçıran bu çalışmaları eleştirerek işe başlıyor, bunun yanında sınıflı toplumlarda ortaya çıkan kültürel farkların da üzerini antropolojik bir bakış açısı ile çiziyor.

Elizabeth Dönemi Okült Felsefe
Frances A. Yates

"Elizabeth dünyası yalnızca zorlu denizcilerin, açıkgözlü siyasetçilerin, ağırbaşlı din adamlarının beşiği değildi. Ruhların, iyinin ve kötünün, perilerin, cinlerin, cadıların, hayaletlerin ve büyücülerin dünyasıydı. Elizabeth dönemi hakkında, devrin şiirine yansıyan bu gerçek, detaylandırılmaya gereksinim duymayacak kadar iyi bilinmektedir. Çağın arzu ve özlemlerini barındıran epik şiir bir "periler" kraliçesi çevresinde gelişir; şiirdeki en önemli figürlerden biri bir büyücüdür. Dönemin en büyük şairlerinin tiyatroda sahnelenen en büyük oyunları da okült atmosferine bürünmüştür. Macbeth cadılarla karşılaşır; Hamlet'e hayalet musallat olur. Bu okült uğraşı salt popüler geleneklerden ya da etkilerden mi türemişti? Yoksa çağın felsefesiyle kökleşmiş bir bağlantısı mı vardı?"

Özellikle Avrupa Ortaçağı, Ezoterizm ve Okült bilimleriyle ilgili akademik çalışmalarıyla tanınan Frances Yates, Elizabeth Dönemi Okült Felsefe ile Tudor Sülalesi'nden Avrupa'daki mason yapılanmalara, Büyücü Merlin'den İspanya'dan kovulup Osmanlılara sığınan Yahudilere, Hapsburg Hanedanı'ndan Mesih olduğunu ilan eden Sabetay Sevi'ye, Kral Arthur ve şövalyelerinden Spinoza'nın hocası Menasseh'e uzanan çeşitlilikte tarihi bir manzara sunar. Yates, bu karmaşık tabloyu çözümlerken, Shakespeare, Spenser, Milton, Giorgi gibi dönemin usta şair ve filozoflarını meselenin içine katar ve onların eserlerine sirayet eden Kabala etkisini inceler.

Dağıtıcı Adaletin Kısa Tarihi
Samuel Fleischacker

Modern anlamda dağıtıcı adalet, devletin herkesin ihtiyaçlarını sağlayacak maddi imkânları belirli düzeyde garanti etmesi anlamına geliyor. Samuel Fleischacker, yoksullara yardımın son iki yüzyıl içerisinde gelişen modern bir düşünce olduğunu savunuyor. Aristoteles'inki de dâhil olmak üzere erken dönem adalet kavramları, mülkiyetin değil siyasi mevkilerin dağıtımı ile ilgiliydi. Adaletin fakirlik sorunu ile ilgilenmesi için 18. yüzyılı, Adam Smith ve Immanuel Kant gibi filozofların çalışmalarını beklemek gerekti. Bu yüzden de dağıtıcı adalete daha uzun bir köken atfetmek sadaka ile adalet arasındaki farkı karıştırmamıza neden olur.

Fleischacker buradan yola çıkarak, refah devletinin tarihi gelişiminin bu ilkeler etrafında nasıl da yanlış anlatıldığını açıklıyor. Örneğin sosyalistler sıkça modern ekonomilerin antik eşitlik idealini ve sosyal adaleti mahvettiğinden dem vururlar. Serbest piyasa savunucuları bu görüşe katılır, ancak şüphecilik ve sosyal-bilimsel kesinliğin bariz zaferini takdir ederler. Ne var ki her iki yorum da; adaletin, mümkünse, herkesin sefaletten kurtulması gerektiği mevcut varsayımımızdan kaynaklı olan kademeli düşünüş değişimini gözden kaçırır. Fleischacker antik dönem, ortaçağ ve modern siyaset felsefesindeki önemlimetinleri inceleyerek bize dağıtıcı adaletin modern anlamına nasıl ulaştığını gösteriyor.

Kültür Eleştirisi
Arthur Asa Berger

"O rüyayı yine gördüm. Saat gecenin üçüydü, nasıl olduysa bir üniversite kampüsünde, güzel bir binanın içinde buldum kendimi. Geniş, boş bir sınıfa girdim, masanın üstünde bir teyp vardı. Arkasında da sarı bir zarf duruyordu. Masaya doğru gittim ve teybi açtım. Duyduklarım şunlardı:

Senin görevin Arthur, eğer kabul edersen, kültür eleştirisi ile kültürel çalışmaları anlaşılması kolay terimlerle açıklamak. Edebiyat kuramı, göstergebilim, psikanalitik düşünce, Marksist düşünce ve sosyolojik düşüncedeki önemli kavram ve fikirler hakkında, bu konularda bilgisi olmayan ya da çok az bilgiye sahip olan okuyucular için açıklayıcı bir **kitap** yazacaksın. Görevini gerçekleştirmene yardımcı olması için uluslararası uzmanlardan oluşan bir ekip hazırladık. Önündeki mühürlü zarfın içerisinde onların fotoğraflarını bulacaksın. Eğer postmodernler seni yakalarsa ne dekanın, ne fakülten ne de editörün senin için sorumluluk kabul edecek ya da kurtulmana yardım edecektir. Bu teyp üç saniye içinde kendi kendini yok edecektir.

Üç saniye sonra teyp havaya uçtu ve yanmaya başladı. Zarfı aldım ve açtım. İçinde pek çok kişinin fotoğrafı vardı: Karl Marx, Sigmund Freud, Ferdinand de Saussure, Mikhail Bakhtin, Michel Foucault, Jacques Derrida ve daha bir düzinesi. 'Çok iyi,' dedim, 'bana yardım edecek filozoflar, psikanalistler ve kültür kuramcılarından oluşan uluslararası bir yıldızlar topluluğu var!'

Soğuk terler içinde uyandım. 'Aman Tanrım, neye bulaştım ben böyle?' dedim kendi kendime. Kahvaltımı portakal suyu, yulaf ezmesi, yoğurt, caffé latte ve tostla yaptım. San Francisco Chronicle ve New York Times'a göz attım. Derin bir nefes alıp kahvaltı masasından kalktım ve kitaplarla çevrili masanın üstünde, bir bilgisayarın olduğu odaya doğru yavaşça yürüdüm. Bilgisayarı açtım ve yazmaya başladım."

GİZLİLİĞİN ve GİZLİ TOPLUMLARIN SOSYOLOJİSİ

GEORG SIMMEL

"Gizlilik insanlar arasına bariyerler yerleştirir ama aynı zamanda dedikodu ya da itiraf yoluyla bariyerleri yıkma cazibesi de sunar. Bu cazibeye bir üst ton olarak sırrın ruhsal hayatı da eşlik eder. Böylece sırrın sosyolojik anlamı, uygulamadaki ölçüsü ve işleme şekli, sırrı kendine saklama kapasitesinde ya da açığa vurma dürtüsüne karşı direncinde aranmalıdır. Bu saklama ve açıklama oyunundan insan ilişkilerinin nüansı ve kaderi ortaya çıkar."

Ünlü Alman sosyolog Georg Simmel'in toplumsal etkileşimcilik üzerine yoğunlaşan çığır açan düşünceleri, günümüzde de çağdaş sosyoloji kuramlarını etkilemeye devam ediyor. Gizli toplumlar üzerine ortaya koyduğu bu çalışmasında Simmel, bireysel ilişkiler üzerinden temellenen gizlilik kavramının, Afrika kabilelerinden masonlara oradan da merkezi politik güçlere uzanan etkisinin izlerini sürüyor.

ISBN : 978-605-5302-82-5

pinhanyayincilik.com
/pinhanyayincilik
/pinhankitap